

**Krigen i Kaukasus 2008
Baggrund, dynamik og internationale
perspektiver**

Hans Mouritzen, Karsten Jakob Møller og
Jørgen Staun

DIIS Working Paper 2009:12

HANS MOURITZEN

Seniorforsker
www.diis.dk/hmo - hmo@diis.dk

KARSTEN JACOB MØLLER

Senioranalytiker
www.diis.dk/kjm - kjm@diis.dk

JØRGEN STAUN

Projektforsker
www.diis.dk/jst - jst@diis.dk

DIIS WORKING PAPER 2009:12

© Copenhagen 2009
Danish Institute for International Studies, DIIS
Strandgade 56, DK-1401 Copenhagen, Denmark
Ph: +45 32 69 87 87
Fax: +45 32 69 87 00
E-mail: diis@diis.dk
Web: www.diis.dk

Cover Design: Carsten Schiøler
Layout: Allan Lind Jørgensen
Printed in Denmark by Vesterkopi AS

ISBN: 978-87-7605-332-1

Price: DKK 25.00 (VAT included)
DIIS publications can be downloaded
free of charge from www.diis.dk

INDHOLD

Den georgiske beslutningsproces	7
Den velforberedte russiske reaktion	19
Internationale reaktioner: den vestlige polyfoni	33
Efterskrift: et år efter augustkrigen	43

FORORD

Konflikten i Kaukasus i august 2008 gav anledning til, at statsmænd og internationale kommentatorer talte om risikoen for en ny 'Kold Krig' mellem Rusland og Vesten.

Den 28. april 2009 afholdt DIIS et velbesøgt offentligt seminar om 'Konflikten i Kaukasus 2008 og den vestlige reaktion'. De tre oplægsholdere Karsten Jakob Møller, Jørgen Staun og undertegnede har siden viderebearbejdet og koordineret deres oplæg med henblik på samlet publicering samt tilføjet et efterskrift om status et år efter krigen.

Karsten Møller er generalmajor og senioranalytiker ved DIIS, mens Jørgen Staun er ph.d. og projektforsker sammesteds. Undertegnede er dr.scient.pol. og leder udenrigspolitikforskningen ved DIIS. Stud.scient.pol. Pauline Sachs har bistået ved redigeringen af dette skrift.

København, juli 2009

Hans Mouritzen

ABSTRACT

The war in Caucasus from 7 to 12 August 2008 gave rise to forceful international reactions and made commentators talk about the possibility of a new ‘Cold War’ between Russia and the West and the ‘return of history’ (the fall of the Berlin Wall allegedly being the ‘end of history’). At the time of writing, this pessimistic scenario seems not very likely; however, it is still energetically disputed between Russia and Georgia, who should be blamed for the initiation of war events. In this DIIS Working Paper, we seek to clarify this question along with the more complex historical background of events. The decision-making processes in Tbilisi and Moscow are analysed, and the Western diversified reactions to the conflict are described and explained. Finally, a status is made one year after the war.

DEN GEORGISKE BESLUTNINGSPROCES

Jørgen Staun

“Mine kære medborgere! [...] Situationen i og omkring Tskhinvali er netop blevet forværret”.

Sådan starter den georgiske præsident Mikheil Saakasjvili sin tv-tale til nationen torsdag den 7. august om aftenen. Han er synligt berørt, mens han beretter om situationen i og omkring udbryderrepublikken Sydossetien, som for en stor dels vedkommende har været uden for den georgiske stats kontrol siden starten af krigen i 1991-1992. Der er til stadighed angreb fra sydossetiske irregulære enheder på georgiske landsbyer i og omkring Sydossetien, fortæller Saakasjvili. “Selv i dette øjeblik, hvor jeg taler til jer, er der intensiv ild fra artilleri, fra tanks [...]”. Alligevel, fremhæver han, har han valgt at erklære ensidig våbenhvile for at få igangsat fredsforhandlinger: “[...] for flere timer siden” – kl. 18.30 – “udstedte jeg, i min egenskab af øverstkommanderende for Georgien, en meget smertefuld ordre, som beordrer alle georgiske politistyrker og andre enheder under vores kontrol til ikke at besvare ilden, selv ikke hvis de er under intensivt bombardement”.¹

Få timer senere, kl. 23.35, starter de georgiske styrker et massivt bombardement af Tskhinvali, hovedstaden i Sydossetien. Kl. 23.45 rapporterer OSCE’s observatører, at georgiske artillerirunder og raketter rammer mål rundt omkring i byen med et interval af 15-20 sekunder.² Kort før midnat udsender den georgiske tv-station Rustavi

2 et klip med brigadegeneral Mamuka Kurasjvili, øverstkommanderende for de georgiske fredsbevarende styrker. Her kundgør han, at Georgien har “besluttet at genetablere den forfatningsmæssige orden i hele regionen”³ – altså forsøge med magt at tvinge Sydossetien tilbage under Georgiens kontrol.

Hvorfor dette skift? Hvorfor gik man fra ensidig våbenhvile med ordre om ikke at besvare ilden til selv at stå bag et stortilet bombardement af Tskhinvali med ordre om at genetablere “Georgiens fulde suverænitet” i området – i stedet for at fastholde den “almene” gengældelse af ilden, som så mange gange før? Var våbenhvilen blot en vildledningsmanøvre, som russerne hævder det?⁴ Eller var ønsket om våbenhvile reelt nok fra Saakasjvilis side – blot var han nødt til at respondere militært, da det stod ham klart, at hans land stod over for en stortilet russisk invasion?

Den sidste forklaring er den, den georgiske regering hævder. Vi stod over for en “direkte militær aggression” fra Rusland, som den georgiske udenrigsminister Grigol Vashadze udtalte på et seminar på DIIS den 21. april 2009. Den officielle forklaring er følgende: “Georgiens regering modtager troværdig information fra tre separate kilder om, at omkring 100 pansrede køretøjer og lastbiler fra de russiske væbnede styrker, fyldt med russiske soldater, er i færd med at krydse grænsen fra Rusland til Georgien gennem Rokitunnellen med kurs mod Tskhinvali”, som det udtrykkes på det georgiske udenrigsministeriums hjemmeside. Oplys-

¹ Civil.ge, 7. aug. 2008 kl. 21.45. Våbenhvilen blev erklæret kl. 18.30, jf. Ministry of Foreign Affairs of Georgia, 2008.

² *The New York Times*, 7. nov. 2008.

³ Civil.ge, 28. okt. 2008 kl. 15.35. Kl. 00.35 om natten den 8. august udsender det georgiske forsvarsministerium en pressemeddelelse med samme ordlyd. Civil.ge, 8. aug. 2008 kl. 00.35. Hahn (2008) sætter tidspunktet for udsendelsen af erklæringen om at genoprette Georgiens fulde suverænitet til kl. 23.05.

⁴ Se f.eks. *The Washington Post*, 17. aug. 2008.

ningerne dateres den 7. august kl. 23.30.⁵ Fem minutter senere svarede georgierne igen militært, hvis man skal tro den officielle georgiske version.

Men hvis den georgiske regering sent om aftenen den 7. august var overbevist om, at den stod over for en storstilet russisk invasion, hvorfor fortalte den så ikke dette til omverdenen, endsige sin egen befolkning? Hvorfor omtales de skudvekslinger og angreb, som ifølge de georgiske myndigheder finder sted op til og efter kl. 23.30, alene som værende begået af "sydossetiske militser" – og ikke som et russisk angreb? Således oplyser det georgiske indenrigsministerium kl. 23.49 i en pressemeddelelse til hjemmesiden www.civil.ge, at Tamarasheni, en landsby nord for Tskhinvali, er blevet angrebet af "sydossetiske militser".⁶ Og hvorfor nævner Mamuka Kurasjvili, øverstkommanderende for de georgiske fredsbevarende styrker, i sin erklæring om, at den georgiske regering har besluttet at genoprette Georgiens fulde suverænitet, ikke de angiveligt invaderende russiske tropper, men omtaler alene den sydossetiske sides afvisning af den ensidige georgiske våbenhvile som begrundelse for krigsudbruddet?⁷ Aleksandr Lomaia, generalsekretær for det georgiske nationale sikkerhedsråd, nævner heller ikke noget om russiske tropper, da han sent om aftenen den 7. august skal forklare den georgiske offensiv. Han omtaler

alene separatisterne og de angiveligt "hundredere af lejesoldater" (frivillige paramilitære), som, ifølge georgierne, strømmede over grænsen for at deltage i kampene.⁸ Og hvorfor nævner den pressemeddelelse, som den georgiske regering udsender kl. 01.47, der advarer om, at "hundredvis af krigere og militært udstyr (hardware)" er trængt ind i Sydossetien fra Rusland via Rokitunnellen, heller ikke de russiske styrker, men alene de paramilitære frivillige?⁹ En oplysning, der i øvrigt bekræftes af en pressemeddelelse til det russiske nyhedsbureau Interfax fra Teimuraz Mamsurov, som er leder af Den Nordossetiske Republik (oblast) på den russiske side af grænsen.¹⁰ Heller ikke da Mikheil Saakasjvili om formiddagen den 8. august går på tv og annoncerer generel mobilisering af reserven, hvor han taler om en "storstilet militær aggression" fra Rusland, nævnes det russiske panser, som angiveligt er på vej gennem Rokitunnellen. I stedet omtaler han alene det luftangreb, som to russiske SU-24-jagerfly havde foretaget mod byen Kareli, hvor de havde smidt to bomber nær politistationen og såret adskillige civile.¹¹ Også da Temur Jakobasjvili, den georgiske minister for reintegration, tidligere på eftermiddagen den 8. august erklærer, at "omkring 70 procent af Tskhinvali og dets omkringliggende landsbyer er okkuperet af vore styrker", glemmer han at nævne de russiske tanks.¹² Første gang Saakasjvili nævner kolonnen med russiske

⁵ Ministry of Foreign Affairs of Georgia (2008). I andre officielle dokumenter, for eksempel fra den georgiske parlamentariske kommission, som blev nedsat i efteråret 2008 med det officielle formål at undersøge årsagen til krigsudbruddet, hedder det, at "regulære russiske tropper og tanks trængte ind i Dzhavadistriktet via Rokitunnellen om morgenen den 7. august" – altså 14-18 timer tidligere. Interfax, 18. dec. 2008.

⁶ [Civil.ge](http://www.civil.ge), 7. aug. 2008 kl. 23.49.

⁷ Hahn, 2008; [Civil.ge](http://www.civil.ge), 8. aug. 2008.

⁸ "Russian tanks 'rolling into Georgian breakaway'", CNN, 8. aug. 2008. (<http://www.baynews9.com/ctent/36/2008/8/8/372030.html>, 18. juni 2009).

⁹ [Civil.ge](http://www.civil.ge), 8. aug. kl. 01.47.

¹⁰ Interfax.ru, 5. aug. 2008 kl. 14.30. Se også [Civil.ge](http://www.civil.ge), 8. aug. kl. 02.44.

¹¹ [Civil.ge](http://www.civil.ge), 8. aug. 2008 kl. 11.38.

¹² [Civil.ge](http://www.civil.ge), 8. aug. 2008 kl. 14.25.

tanks, som er på vej gennem Rokitunnellen, er sent om eftermiddagen, tidligt på aftenen den 8. august.¹³

Meget tyder derfor på, at forklaringen om de invaderende russiske tropper, er en, man opfinder til lejligheden i dagene efter krigsudbruddet – og efter at de russiske tropper rent faktisk via Rokitunnellen trængte ind i Sydossetien for siden at gå ind i selve Georgien. Således ændrede det georgiske udenrigsministerium tre dage inde i krigen tidspunktet for, hvornår de russiske tropper krydsede grænsen ind i Sydossetien – fra oprindeligt kl. 05.30 om morgenen den 8. august til seks timer tidligere, nemlig kl. 23.30, den 7. august, altså godt fem minutter før georgierne sætter deres angreb på Tskhinvali ind.¹⁴ Også brigadegeneral Mamuka Kurasjvili har siden ændret forklaring. Således hævdede han, da han var indkaldt til at vidne for det georgiske

parlaments undersøgelseskommission den 28. oktober 2008, at hans udsagn den 7. august om, at det georgiske angreb på de sydossetiske stillinger skete som led i et forsøg på at “genetablere den forfatningsmæssige orden”, ikke var autoriseret af hans foresatte, men var “impulsivt”. “Den [udtalelse] var ikke aftalt med nogen, og jeg havde ingen instruktion fra nogen [til at foretage udtalelsen]”, sagde Kurasjvili til undersøgelseskommissionen. Dagen forinden havde både Temur Jakobasjvili, minister for reintegration, og Aleksandr Lomaia, generalsekretær for det nationale sikkerhedsråd, afvist, at Saakasjvili på noget tidspunkt havde givet ordre om at “genetablere den forfatningsmæssige orden”.¹⁵

I virkeligheden var det georgiske angreb – og det russiske modsvar – nøje planlagt og havde været måneder undervejs.¹⁶ Og flere gange i løbet af foråret var begivenhederne da også tæt på at løbe løbsk.¹⁷ I april måned beskyldte Rusland Georgien for at forberede et angreb på Abkhasien og hævdede, at georgierne havde samlet 1.500 soldater og politifolk i Kodoridalen. Rusland sagde, at de øgede deres styrker i området som svar herpå. Antallet, som derefter officielt nåede op på i alt 2.542, var dog fortsat under de tilladte 3.000 ifølge fredsaftalen fra 1994.¹⁸ Den 20. april skød et russisk jettfly en georgisk overvågningsdrone ned over Abkhasien, hvilket fik Saakasjvili til at deployere mere end 12.000 soldater i området omkring Senaki.¹⁹

¹³ Civil.ge, 8. aug. kl. 20.29. Der er en vis usikkerhed om tidspunktet for, at de første russiske kampvogne fra den 58. hærgruppe kører ud af Rokitunnellen. Hahn (2008) sætter tidspunktet til kl. 05.30 om morgenen den 8. august. Ifølge *Russia Today* (<http://www.russiatoday.com/news/news/28664>) meddeler det russiske forsvarsministerium kl. 12.04 den 8. august, at de har sendt “fredsbevarende forstærkninger” til Sydossetien. Ifølge *Der Spiegel* løber de første meldinger fra de internationale nyhedsbureauer med rapporter om russisk panser i Rokitunnellen ind kl. 02.06 den 8. august 2008. (*Der Spiegel online*, 25. aug. 2008). International Crisis Group sætter i rapporten “Russia vs. Georgia: The Fallout” fra 22. august 2008, tidspunktet for, at det første russiske panser begyndte at krydse ind i Georgien via Rokitunnellen, til cirka kl. 01.30. Her støtter de sig imidlertid på pressemeddelelsen “‘Hundreds’ of Fighters Infiltrate into S. Ossetia from Russia – Georgia Says”, Civil.ge, 8. aug. 2008 kl. 01.47, som, så vidt jeg kan se, reelt beskæftiger sig med de paramilitære styrkers indmarch i Sydossetien og ikke med regulære russiske hæenheder. I IWPR Caucasus Reporting 456 refereres der til ossetiske vidner og citeres fra en nødhjælpsarbejder ved navn Larisa Sotijeva, som opholdt sig i byen Java og angiveligt skulle have set den russiske hær i Java “om morgenen” den 8. august. Ifølge *Russia Today* udtaler Mikheil Saakasjvili kl. 07.44 den 8. august, at Rusland har startet en “storstilet militær operation mod Georgien”, *Russia Today*, 2008. Amnesty International sætter tidspunktet for “den første bølge af russiske styrker, som kom i kamp med den georgiske hær, (fandt sted) nord for Tskhinvali i løbet af den 8. august” (Amnesty International, 2008).

¹⁴ Hahn, 2008, citerende Petro, 2008.

¹⁵ Civil.ge, 28. okt. 2008 kl. 15.35.

¹⁶ For en gennemgang af konfliktens historiske baggrund se Karsten Jakob Møllers kapitel “Den velforberejdede russiske reaktion” i nærværende publikation.

¹⁷ Antonenko, 2008: 23.

¹⁸ Se f.eks. “Georgia-Russia tensions ramped up”, BBC-News, 30. april 2008, 18. juni 2009; “Georgia ‘plans war in Abkhazia’”, BBC-News, 29. april 2008, 18. juni 2009.

¹⁹ *Der Spiegel*, 25. aug. 2008.

I juli blev fire georgiske soldater, som gjorde tjeneste i den fælles fredsbevarende styrke (bestående af georgiske, russiske og sydossetiske styrker), tilbageholdt af de sydossetiske myndigheder.

Ifølge vestlige efterretningskilder havde georgierne i ugerne op til krigsudbruddet opmarcheret ti lette infanteribataljoner fra anden, tredje og fjerde infanteribrigade, såvel som specialstyrker og en artilleribrigade – i alt omkring 12.000 mand – omkring Sydossetien.²⁰ Heraf havde i al fald fjerde brigade deltaget i øvelsen “Immediate Response” i anden halvdel af juli, hvor godt 1.000 amerikanske tropper deltog. De georgiske styrker blev efter øvelsen omdirigeret til stillinger i og omkring byen Gori i stedet for at blive sendt hjem. Den georgisk-amerikanske øvelse fandt i øvrigt sted omtrent samtidig med en årligt tilbagevendende russisk militærøvelse på den anden side af grænsen i Nordossetien, “Kavkaz 2008”. Her deltog der godt 8.000 mand, herunder enheder fra den russiske 58. hærgruppe – som kort tid efter gentog de manøvrer, de havde haft lejlighed til at øve sig grundigt i under øvelsen. Således var disse tropper ifølge russiske militæranalytikere ikke alle sammen blevet sendt hjem igen, men stod klar med brændstof og ammunition lige på den anden side af grænsen.²¹ Årsagen var angiveligt, at den russiske efterretningstjeneste advarede om, at georgierne ikke havde hjemsendt deres soldater, hvorfor russerne som afskrækkelse undlod at hjemsende deres.

UBESVAREDE SPØRGSMÅL

Som krigsforløbet viser med al tydelighed, var de russiske styrker – om ikke andet – i al fald klar til med kort varsel at imødegå en geor-

gisk aktion, hvis en sådan skulle finde sted. Hvorvidt man så selv frembragte den situation – provokationen – som gjorde det muligt og nødvendigt at gå ind i Sydossetien militært, er en anden sag. I hvert fald er der en række ubesvarede spørgsmål, som tyder på, at noget var i gære – også på den russiske side.

For det første er der hele den militære opbygning i løbet af foråret, hvor de russiske fredsbevarende styrker forstærkede deres stillinger i Sydossetien, herunder i byen Java, cirka midtvejs mellem Tskhinvali og Rokitunnelen. Her befæstede 135. og 693. regiment fra den 58. russiske hærgruppe deres stillinger og hyrede lokale til at bygge militære installationer.²² De russiske fredsbevarende styrker blev, som nævnt ovenfor, også øget i antal, og et hold ingeniørtropper reparerede forbindelsen mellem Sukhumi og Ochamchire i Abkhasien, som i årevis havde ligget ubrugt og ødelagt hen. Jernbanen blev under augustkrigen brugt til at fragte en del af de anslåede 9.000 russiske tropper, der trængte ind i Georgien via Abkhasien.²³ I efteråret 2007 vedtog den russiske statsduma et moratorium på CFE-traktaten (Conventional Forces Europe), som blandt andet begrænser NATO's og Ruslands mulighed for at flytte rundt på deres respektive militære styrker og etablere baser på eget territorium. Det russiske forhandlingsoplæg til en ny og revideret kontrakt handlede ikke mindst om at sikre manøvreedygtighed på flankerne, herunder eksempelvis bevægelighed for de russiske styrker i Kaukasus.²⁴ Rusland har desuden i

²⁰ IISS, 2008; Cornell, Pojanevski & Nilsson, 2008.

²¹ Se f.eks. Felgenhauer, 2008.

²² International Crisis Group, 2008: 2; International Crisis Group, 2009: 2-3; Latynina, 2009: 9.

²³ International Crisis Group, 2008: 2.

²⁴ Den tidligere chef for den russiske generalstab, Jurij Balujevskij, luftede for eksempel i november 2007 et kompromisforslag, som gik ud på at fjerne begrænsningerne for “flankerne”, så russerne fik fri bevægelighed af personel og materiel inden for de russiske grænser. RIA Novosti, 2007.

de senere år udstyret en stor del af befolkningen i de to udbryderprovinser med russiske pas – hvorved man, da krigen brød ud i august, kunne hævde, at man gik ind for at sikre russiske borgeres liv og værdighed. Samtidig er en række af de højtstående folk i Sydossetiens embedsværk tidligere ansatte i den russiske sikkerhedstjeneste – eksempelvis er chefen for Sydossetiens sikkerhedstjeneste KGB tidligere chef for den russiske sikkerhedstjeneste FSB's afdeling i den russiske republik Mordovien. Den sydossetiske indenrigsminister Mikhail Mindzajev er tidligere ansat i Nordossetiens indenrigsministerium. Den sydossetiske forsvarsminister Vasilij Lunjev er tidligere forsvarskommissær i Perm Oblast, og chefen for Sikkerhedsrådet, Anatolij Barankevitj, er tidligere viceforsvarskommissær i Stavropol Kraj. Derudover har Moskva gennem årene angiveligt finansielt understøttet de to udbryderprovinser militære aktiviteter.²⁵ Hvis dette er korrekt, gør det det vanskeligt at tale om en selvstændig sydossetisk politik. Dermed bliver det også vanskeligt at afvise påstandene om, at Rusland gennem de sydossetiske militser indirekte provokerede en georgisk reaktion frem. At den georgiske reaktion blev et storstilet militært angreb, må de dog selv stå til regnskab for.

Derudover presser en række andre spørgsmål sig på:

1) Da den tjetjenske fotograf Said Tsarnajev, som arbejder freelance for Reuters og sammen med en kollega havde planlagt en række historier om naturen i Sydossetien, midt på dagen den 7. august tjekkede ind på sit hotel i Tskhinvali by, opdagede han, at der allerede var 48 andre journalister på hotellet,

alle fra forskellige russiske medier. “Jeg var den eneste, som repræsenterede et udenlandsk nyhedsbureau. Resten var fra russiske medier, og de var ankommet, flere dage før vi gjorde, som om de vidste, at noget ville ske”.²⁶ Historien er ikke blevet bekræftet af andre, men det kan slås fast, at en række russiske journalister befandt sig i eller omkring Tskhinvali den 7.-8. august. For eksempel beretter Jurij Snegirev fra *Izvestia*, som ejes af Gazprom Media, at han befandt sig i baggården bag de russiske fredsbevarende styrkers hovedkvarter i Tskhinvali, hvor han sammen med en stor gruppe journalister ventede på en briefing. “Krigen startede præcis kl. 23.20”, fortæller Snegirev. “Journalisterne stod der og ventede på Marat Kulakhmetov, chefen for de russiske fredsbevarende styrker, da en granat eksploderede godt 50 meter fra dem”.²⁷ Tidspunktet var lidt anderledes, nemlig kl. 23.30, men stedet det samme, da Marina Perevozkina rapporterede hændelsen til *Nezavisimaja Gazeta*. Dette bekræftes også af Roman Gusarov fra NTV, som også var til stede ved samme begivenhed. Derudover rapporterede den russiske tv-reporter Naziullin fra *Zvezda* fra byen Java kl. 5 om morgenen den 8. august.²⁸ Når man som nærværende forfatter har arbejdet i Rusland som journalist og ved, hvor karrige de russiske myndigheder er med at give journalister tilladelse til at arbejde i urolige områder, hvor de russiske tropper er i aktiv tjeneste, kan det godt undre, hvorfor der var så mange reportere til stede i Tskhinvali, den yderste af de yderste provinser, i starten af august, russernes normale feriemåned.

2) Hvorfor blev en stor del af indbyggerne i Tskhinvali evakueret den 2. august? Var det alene på grund af den eskalation af kon-

²⁵ Den åbenmundede russiske journalist Julia Latynina hævder – men dokumenterer mig bekendt ikke oplysningerne nogen steder – at Rusland har haft et hemmeligt budget på omkring 800 millioner dollar til at støtte oprørerne i de to udbryderprovinser. Latynina, 2008.

²⁶ Whitmore, 2008.

²⁷ Latynina, 2009: 14.

²⁸ Latynina, 2009: 14.

flikten, som var tydelig? Var det, fordi man fra sydossetisk side frygtede en georgisk invasion? Flere gange i dagene op til krigsudbruddet advarede den sydossetiske regering således om, at Georgien koncentrerede store troppstyrker på den anden side af grænsen.²⁹ Eller var det, fordi man vidste, at noget var på færde, på grund af de forberedelser, som blev foretaget på russisk og sydossetisk side?

3) Flere af de reportager, som blev sendt hjem fra russiske journalister i Sydossetien, tyder på, at dele af 135. og 693. regiment fra den 58. russiske hærgruppe havde etableret en fremskudt position i og omkring byen Java i dagene op til krigsudbruddet den 7.-8. august. Således rapporterer eksempelvis den russiske reporter Naziullin fra tv-kanalen Zvezda fra byen Java kl. 5 om morgenen den 8. august om en "kolonne russiske tanks og pansrede køretøjer, som netop har passeret nær os". Også artikler fra *Komsomolskaja Pravda*, *Permskije Novosti* og *Vecherni Saransk* bekræfter, at enheder fra 58. hærgruppe var i Java den 7. august om aftenen eller tidligt om morgenen den 8. august.³⁰ Den georgiske regering har derudover fremlagt nogle aflytningsbånd, som angiveligt viser, at der tidligt om morgenen den 7. august befandt sig et antal pansrede køretøjer i Rokitunnellen på vej ind i Sydossetien.³¹ Men det fremgår ikke af aflytningerne, hvor mange køretøjer eller hvor mange soldater der er på vej igennem tunnellen. Den russiske regering hævder, at det blot drejer sig om en rutinemæssig omrokering af de fredsbevarende styrker i Sydossetien. Georgierne hævder i stedet, at det beviser, at russerne havde igangsat en storstilet invasion – som man ikke kunne gøre andet end at reagere på.

²⁹ RIA Novosti, 3. aug. 2008.

³⁰ Latynina, 2009: 9.

³¹ http://www.nytimes.com/2008/09/16/world/europe/16georgia.html?_r=1&oref=slogin.

HVORFOR GIK GEORGIEN I KRIG?

Meget tyder på, at det var en fatal fejlbedømmelse af den russiske modparts vilje til at forsvare de to udbryderrepublikker – herunder en overvurdering af den georgiske hærs evner – som fik Mikheil Saakasjvili til at give ordre til med militær magt at forsøge at tvinge i al fald den ene af de to udbryderrepublikker tilbage i folden. Siden sin tiltræden i præsidentembedet har det været et erklæret mål for Saakasjvili, der blev valgt på en nationalpatriotisk platform, at bringe udbryderprovinserne, som de facto har været uafhængige af Georgien siden starten af 1990'erne, tilbage under georgisk kontrol. Som han udtrykte det til georgisk tv tilbage i 2004: "Hvis du spørger en hvilken som helst georgisk soldat, hvorfor han er i hæren, så vil hver og en af dem svare: 'For at genetablere Georgiens territoriale integritet'".³² Den tidligere georgiske forsvarsminister Irakly Okruasjvili har fortalt *Financial Times*, at han i sin tid som forsvarsminister fra 2004 til 2006 sammen med præsident Saakasjvili fik udarbejdet militære planer for en invasion i Sydossetien og Abkhasien: "Abkhasien var vores strategiske prioritet, men i 2005 fik vi også lavet planer for at indtage både Abkhasien og Sydossetien".³³

Og efter måneders tiltagende konflikintensitet hen over sommeren 2008 mente man i den snævre kreds omkring Saakasjvili øjensynligt, at nu var tiden inde – eller at nu var omfanget af chikanerier og angreb fra de sydossetiske irregulære enheder så stort, at man ikke ville eller kunne "finde sig" i mere. I kredsen omkring Saakasjvili var forventningen, at Rusland ikke ville svare igen med en direkte militær invasion, i al fald ikke med den inten-

³² Klusmann, 2009.

³³ *Financial Times*, 21. aug. 2008.

³⁴ *Financial Times*, 21. aug. 2008.

sitet, som rent faktisk fulgte. Således udtalte viceforsvarsminister Batu Kutelia i slutningen af august 2008 til avisen *Financial Times*, at “desværre nedprioriterede vi dette” (dvs. muligheden af en russisk invasion). I toppen af det georgiske forsvar mente man, at der kun var en lille sandsynlighed for et massivt russisk modangreb. “Vi forberedte os ikke på denne type af eventualitet”, sagde Kutelia.³⁴ Dette bakkes op af David Dartjasjvili, chef for parlamentets EU-integrationskomité: “Ingen forventede, at Rusland ville mobilisere og invadere”.³⁵ Eller som Saakasjvilis tidligere forsvarsminister Irakly Okruasjvili udtrykte det i midten af september 2008: “Saakasjvilis offensiv var kun møntet på at indtage Tskhinvali, fordi han troede, at USA ville blokere en russisk reaktion ad de diplomatiske kanaler. Men da den amerikanske reaktion viste sig at være ikkeeksisterende, flyttede Saakasjvili tropper mod Rokitunnellen, men kun for at blive udmanøvreret af russerne”.³⁶

Spørgsmålet om USA's rolle i konflikten er det således heller ikke helt let at udrede.³⁷ Officielt var beskeden fra Matthew Bryza, USA's udsending til Georgien, den følgende: “Fald ikke i en fælde. Konfronter ikke det russiske forsvar”.³⁸ Kort før midnat blev viceudenrigsminister for europæiske og euroasiatiske

affærer Daniel Fried ringet op af den georgiske udenrigsminister Gela Bezhuasjvili, som fortalte ham, at hendes land var under angreb, og at de var nødt til at svare igen. Fried skal angiveligt have advaret hende om, at dette var en fejltagelse, og at Georgien ikke skulle falde for en sådan “provokation”.³⁹ Også den daværende amerikanske udenrigsminister Condoleezza Rice skal under en privat middag den 9. juli have advaret Mikheil Saakasjvili om ikke at komme i krig med Rusland, en konflikt, som georgierne ikke kunne vinde. “Hun fortalte ham, i alt andet end uklare vendinger, at han var nødt til at lægge et lovord om ikkebrug af magt på bordet”, som en unavngiven højtrangerende amerikansk embedsmand udtrykte det.⁴⁰ Men i offentligheden var tonen fra Rice helt anderledes, med klar støtte til Saakasjvili: “Jeg er på vej til at besøge en ven, og jeg forventer ikke mange kommentarer om, at USA besøger en ven”, sagde hun kort før besøget i Tbilisi, hvor russiske jettfly foretog flyvninger ind over georgisk luftrum. Efter 11. september 2001 har Georgien således haft en vis vægt i USA's strategiske tænkning som et brohoved i Kaukasusregionen, hvorfor USA har været dybt involveret i støtte til Georgiens militære styrker. I 2002 startede man eksempelvis The Georgia Train and Equip Program (GTEP), hvor amerikanske specialister har trænet 1.200 georgiske soldater i counter-insurgency-taktikker. I 2005 igangsatte USA det 60 millioner dollar store Sustainment and Stability Operation Program (SSOP) til at træne to georgiske infanteribataljoner til deltagelse i krigen i Irak.⁴¹ Og USA havde angiveligt 150 amerikanske militære trænere i Georgien under konflikten. Derudover arbejdede USA under præsident George Bush målrettet på at

³⁵ *Financial Times*, 21. aug. 2008. Dette understøttes af et vidneudsagn fra den tidligere georgiske ambassadør i Moskva, Erosi Kitsmarisjvili, til den georgiske parlamentariske undersøgelseskommission. Her sagde han, at “Rusland var beredte til denne krig, men den georgiske ledelse startede de militære handlinger først”, med reference til “højtplacerede georgiske embedsmænd”. BBC-News, 26. nov. 2008, “Georgian row over origins of war”. Heller ikke i oppositionen var der nogen forventning om, at Rusland ville svare igen med en direkte invasion, jf. Nino Burdjanadse.

³⁶ Reuters, 14. sep. 2008. Okruasjvili flygtede i 2007 fra Georgien efter at have været fængslet, anklaget for korrupsion. Han har i dag politisk asyl i Frankrig.

³⁷ For en præsentation af de amerikanske officielle reaktioner se Hans Mouritzens kapitel “Internationale reaktioner: den vestlige polyfoni” i nærværende publikation.

³⁸ *The Washington Post*, 17. aug. 2008.

³⁹ Cooper & Shanker, 2008.

⁴⁰ Cooper & Shanker, 2008.

⁴¹ Lynch, 2006: 56.

få Georgien med i NATO, dog uden held, da en række af de europæiske NATO-allierede, eksempelvis Tyskland og Frankrig, var imod.

Kritikken mod Bushregeringen er, at man enten under hånden har ladet den georgiske regering få indtryk af, at man ville bakke landet mere op, end tilfældet viste sig at være – formålet skulle have været, at man ønskede at fremme John McCains valgkamp – eller også har man sammen med Saakasjvili fejlvurderet russernes svar. Som Egbert Jahn fra Mannheims Universitet udtrykker det: “At Saakasjvili skulle have gået enegang uden rygdækning fra væsentlige dele af den amerikanske regering, synes usandsynligt. Så havde USA ikke så entydigt taget parti for Georgien i august”.⁴² Kritikken har ikke mindst været rettet mod vicepræsident Richard Cheney, som via sin rådgiver Joseph R. Wood skulle have haft nær kontakt til Saakasjvili.⁴³ Ifølge diplomatiske kilder var man på den danske ambassade i Washington stærkt kritisk over for Cheneys stigende indflydelse og de følger, som hans uforbeholdne støtte til Saakasjvili risikerede at få. Men også State Department kritiseres. Eksempelvis af den undersøgelseskommission, som EU har nedsat under ledelse af den schweiziske diplomat Heidi Tagliavini: Hvorfor undlod man i det amerikanske udenrigsministerium for eksempel at besvare opkaldet fra den russiske viceudenrigsminister Grigorij Karasjin tidligt om morgenen den 8. august (hvor det var eftermiddag i Washington)?⁴⁴ Noget andet er, at den georgiske regeringstop reelt ikke burde have været i tvivl om, at Rusland ville reagere skarpt. Således advarede den russiske ambassadør, Jurij Popov, som ledede den russiske

delegation i Sydossetien, gentagne gange den georgiske regering – og Vesten – om, at Rusland ville gribe ind militært, hvis det kom til en eskalering i konflikten mellem Georgien og Sydossetien.⁴⁵ Så hvorfor traf Saakasjvili den for sit land så skæbnesvangre beslutning? Var det virkelig, som nogle analytikere hævder det, fordi han inderst inde havde indset, at de to udbryderrepublikker reelt var tabte, og derefter vurderede, at den bedste måde, hvorpå han kunne demonstrere over for Vesten, at landet havde brug for et NATO-medlemskab, var at vise, hvilken trussel Rusland udgjorde for det lille Kaukasusland? Femdageskrigen i august gjorde med al tydelighed dette klart. Indsatsen (Georgiens selvstændighed) var dog, må man påpege, helt ude af proportion med målet (NATO-medlemskab), hvorfor dette ikke er nogen fyldestgørende forklaring. Sandheden er, som man siger, krigens første offer – en læresætning, der også synes yderst træffende i forhold til krigen i Kaukasus i august 2008.

⁴² Jahn, 2008: 14.

⁴³ Jahn, 2008: 13.

⁴⁴ Klusmann, 2009.

⁴⁵ BBC News, 5. aug. 2008. Derudover var der i starten af august i dagene før krigsudbruddet en række offentlige advarsler fra russiske militære chefer om, at man fra russisk side ville svare militært igen, hvis konflikten blev optrappet. Se f.eks.: Lomsadze, 2008.

LITTERATUR

- Amnesty International (2008): *Georgia/Russia: Civilians in the line of fire: The Georgia-Russia conflict*, 18. november, Amnesty International, EUR 04/005/2008, London: Amnesty International Publications. (<http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR04/005/2008/en>, 24. juli 2009).
- Antonenko, Oksana (2008): "A War with No Winners", *Survival* 50:5, October-November, s. 23-36.
- BBC News (2008): "Russia vows to defend S. Ossetia", 5. august 2008. (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7543099.stm>, 24. juli 2009).
- Ceps (2008): "The August war and beyond", *CEPS European Neighbourhood Watch* 41, September.
- Civil.ge (2008): "Georgia Decided to Restore Constitutional Order in S. Ossetia – MoD official", 8. august 2008 kl. 00.35. (<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=18941>, 23. april 2009).
- Civil.ge (2008): "Heavy Fighting Resumed in S. Ossetia", Civil.ge, 7. august 2008 kl. 23.49. (http://www.civilgeorgia.ge/eng/_print.php?id=18940).
- Civil.ge (2008): "'Hundreds' of Fighters Infiltrate into S. Ossetia from Russia – Georgia Says", 8. august kl. 01.47. (http://www.civilgeorgia.ge/eng/_print.php?id=18943, 24. april 2009).
- Civil.ge (2008): "Hundreds of 'Volunteers' Head for S. Ossetia – N. Ossetian Leader", 8. august kl. 02.44. (http://www.civilgeorgia.ge/eng/_print.php?id=18945, 24. april 2009).
- Civil.ge (2008): "'Most of S. Ossetia Under Tbilisi's Control' – Saakashvili", 8. august 2008 kl. 11.38. (http://www.civilgeorgia.ge/eng/_print.php?id=18955).
- Civil.ge (2008): "Officials: Georgian Forces Control Large Part of Tskhinvali", 8. august 2008 kl. 14.25. (http://www.civilgeorgia.ge/eng/_print.php?id=18961).
- Civil.ge (2008): "Russian Troops Intervened in S. Ossetia – Russia Official", 8. august 2008 kl. 20.29. (<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=18973>, 24. april 2009).
- Civil.ge (2008): "Saakashvili's Televised Address on S. Ossetia", 7. august 2008 kl. 21.45. (http://www.civil.ge/eng/_print.php?id=18934).
- Civil.ge (2008): "Senior MoD Official Testifies Before War Commission", 28. oktober 2008 kl. 15.35. (http://www.civil.ge/eng/_print.php?id=19846, 18. juni 2009).
- Cooper, Helene & Thom Shanker (2008): "After Mixed U.S. Messages, a War Erupted in Georgia", *New York Times*, 12. august 2008.
- Cornell, Svante E., Johanna Popjanevski & Niklas Nilsson (2008): "Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World", *Policy Paper*, August, Central Asia-Caucasus Institute, Washington: Johns Hopkins University.

- Der Spiegel* online (2008): "The Chronicle of a Caucasian Tragedy", 25. august 2008. (<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,574812,00.html>, 24. juli 2009).
- Felgenhauer, Pavel (2008): "It Was No Spontaneous, But Planned War", *Novaya Gazeta*, 18. aug. 2008. (Den engelske version af den originale russiske findes på: <http://www.novayagazeta.ru/data/2008/59/04.html>).
- Financial Times* (2008): "Tbilisi admits misjudging Russia", 21. august 2008. (http://www.ft.com/cms/s/0d8beefe-6fad-11dd-986f-0000779fd18c.html?ncklick_check=1, 15. juni 2009).
- Halbach, Uwe (2008): "Der 'Süd-Ossetien-Krieg': Die Regionale Dimension", *Russland-Analysen* 169, 19. oktober. (<http://www.laender-analysen.de/russland>).
- Interfax.ru (2008): "*В Южную Осетию уже прибывают добровольцы*" ('Volontører er allerede ankommet i Sydossetien'), 5. august 2008 kl. 14.30.
- Interfax (2008): "Georgian parliamentary commission says Russia started war in South Ossetia", 18. december 2008, citeret på *JRL* 40, *JRL* 2008-230. (<http://www.cdi.org/russia/johnson/2008-230-40.cfm>).
- International Crisis Group (2008): "Russia vs Georgia: The Fallout", *Europe Report* 195, 22. august 2008. (<http://www.crisisgroup.org>).
- International Crisis Group (2009): "Georgia-Russia: Still Insecure and Dangerous", *Briefing* 53, 22. juni 2009. (<http://www.crisisgroup.org>).
- IISS (2008): "Russia's rapid reaction", *Strategic Comments* 14:7, September [Georgia Crisis Special Issue].
- Jahn, Egbert (2008): "Neue Fronten nach dem Krieg. Russland, der Westen und die Zukunft im Südkaukasus", *Osteuropa*, 58:11, s. 5-18.
- Klussmann, Uwe (2009): "EU Probe Creates Burden for Saakashvili", *Der Spiegel* online, 15. juni 2009. (<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,630543,00.html>).
- Latynina, Julia (2008): "South Ossetia Crisis could be Russia's Chance to Defeat Siloviki", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 8. august 2008. (<http://www.rferl.org>).
- Latynina, Julia (2009): *Russia and Georgia at war. Articles on August war (Translations)*. (<http://russiangeorgianwar.blogspot.com/2009/02/julia-latynina-articles-on-august-war.html>, 22. juni 2009).
- Lomsadze, Giorgi (2008): "Georgia: Tensions flare over breakaway South Ossetia", 4. august 2008. (<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav080408.shtml>, 24. juni 2009).
- Lynch, Dov (2006): "Why Georgia matters", *Chaillot Paper* 86, februar, Institute for Security Studies, European Union, Paris.
- Nichol, Jim (2008): "Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests", *CRS Report for Congress*, RL 34618.
- Reuters (2008): "Saakashvili 'planned S. Ossetia invasion': ex-minister", 14. september 2008. (<http://www.reuters.com/article/wtMostRead/idUSLD12378020080914>, 23. juli 2009).

- RIA Novosti* (2007): "Russia's upper house approves CFE moratorium", 16. november 2007. (<http://en.rian.ru/russia/20071116/88378986.html>).
- RIA Novosti* (2008): "Georgia rejects reports of troops moving to S. Ossetia border", 3. august 2008. (<http://en.rian.ru/world/20080803/115567365.html>).
- The Washington Post* (2008): "A Two-Sided Descent Into Full-Scale War", 17. august 2008.
- Whitmore, Brian (2008): "Scene At Russia-Georgia Border Hinted At Scripted Affair", Radio Free Europe/Radio Liberty, 23. august 2008. (<http://www.rferl.org/articleprintview/1193319.html>, 24. juli 2009).

TIDSLINJER FOR KRIGSFORLØBET

- Hahn, Gordon M. (2008): "The Making of the Georgian Five-Day War: A Chronology of Military and Violent Events, June-August 7, 2008", Johnson's Russia List. (www.cdi.org/russia/johnson/2008-173-29.cfm).
- Ministry of Foreign Affairs of Georgia (2008): "Timeline of Events in the Russian Invasion & Occupation of Georgia". (http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=461&info_id=7484, 27. april 2009).
- Petro, Nicolai N. (2008): "Crisis in the Caucasus: A Unified Timeline, August 7-16, 2008". (<http://npetro.net/7.html>).
- Russia Today* (2008): "Time line, Georgia-Ossetia armed conflict, August 8", 8. august 2008. (http://www.russiatoday.ru/Top_News/2008-08-08/Time_line_Georgia-Ossetia_armed_conflict_August_8.html).

DEN VELFORBEREDTE RUSSISKE REAKTION

Karsten Jakob Møller

KRIGSUDBRUD OG OLYMPISKE LEGE

August 2008 var domineret af to begivenheder: den russisk-georgiske væbnede konflikt i perioden 7.-12. august samt afholdelsen af De Olympiske Lege i Beijing. Ruslands premierminister (og egentlige magthaver) Vladimir Putin overværede åbningen af legene og havde planlagt at følge de russiske sportsfolk ved legenes indledende konkurrencer. Journalister, der var i nærheden af Putin, da han fik overbragt meddelelsen om, at georgiske styrker havde indledt et angreb på Sydossetien, observerede, at han blev bleg som et lig, hvorefter han hastede hjem til Moskva.

Ruslands formelle overhoved, præsident Dmitrij Medvedev, var taget på ferie om bord på en floddamper, der var på vej ned ad Volgafloden. Forsvarsminister Anatolij Serdjukov var på et privat besøg i Tyrkiet. Første viceforsvarsminister og chef for generalstaben Nikolaj Makarov var netop blevet udnævnt til posten i juni 2008 efter i en kort periode at have været chef for generalstabens materieldirektorat og inden da en længere periode som chef for det sibiriske militærdistrikt.

Det forhold, at det meste af Ruslands øverste ledelse af sikkerheds- og forsvarspolitikken ikke var til stede i Moskva, da krigen brød ud, peger ikke i retning af, at man havde planlagt en konflikt med Georgien i august 2008. De forskellige russiske tilkendegivelser i perioden op til krigsudbruddet, ikke mindst udenrigsminister Lavrovs, kan tolkes som et udtryk for, at Rusland ønskede at undgå en direkte militær konfrontation med Georgien, idet en sådan med stor sandsynlighed ville være til Georgiens fordel i propagandakri-

gen. Omvendt lagde Lavrov ikke skjul på, at hvis Georgien søgte at løse det sydossetiske og/eller det abkhasiske problem med væbnet magt, ville man gribe ind med fuld styrke.⁴⁶

Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at der ikke var konkrete og detaljerede russiske planer for en intervention, hvis behov herfor skulle opstå. Selvfølgelig var der det – ellers skulle generalstabschefen og chefen for Nordkaukasus Militærdistrikt have været fyret på gråt papir. I juli måned 2008 gennemførte Nordkaukasus Militærdistrikt en større øvelse, Kavkaz 2008. I skrivende stund gennemfører Nordkaukasus Militærdistrikt øvelsen Kavkaz 2009. Tilsvarende øvelser er blevet gennemført i en årrække forud for 2008. Kavkaz 2008 er imidlertid interessant, fordi man her gennemprøvede to scenarier: en intervention i Abkhasien og en intervention i Sydossetien, begge efter et georgisk angreb. Men det er vel næppe så bemærkelsesværdigt i betragtning af den stigende spænding i området, specielt i Sydossetien. Hermed fik man samtidig afsendt et kraftigt signal til den georgiske ledelse.

DEN GEORGISKE KNUDE

Kaukasusområdet fylder normalt ikke meget i vestlig presse, bortset fra nogle perioder under de tjetjenske krige. Men efter den såkaldte Rosenrevolution i 2003, der bragte Mikheil Saakasjvili til magten, er Georgien blevet fremstillet i nærmest rosenrøde farver, som et eksempel på et demokrati under blomstrende udvikling. Virkeligheden er imidlertid noget anderledes, således som Jørgen Staun mere end antyder i sit indlæg, men da det ikke er denne artikels emne, skal det ikke uddybes her.⁴⁷ For at forstå, hvorfor konflikten i Syd-

⁴⁶ *Der Spiegel* online, 25. aug. 2008.

⁴⁷ Se f.eks. Mitchell, 2009.

ossetien udviklede sig, som den gjorde, er man nødt til at gå lidt tilbage i historien. Forholdene i Kaukasus er meget komplicerede, og der skal ikke her redegøres i detaljer for det georgiske problem. Men det er nødvendigt at trække nogle linjer op.

I årene umiddelbart efter den russiske revolution og borgerkrig blev den administrative inddeling af Sovjetunionen fastlagt. I 1922 fik Sydossetien status som en autonom region i Den Sovjetiske Socialistiske Republik Georgien. Sydossetiens territorium udgjorde ca. 6,5 % af det samlede georgiske territorium, 3.840 kvadratkilometer. Ifølge den sovjetiske folketælling fra 1989 var der 98.500 indbyggere i Sydossetien, heraf 63.200 ossetere, 28.500 georgiere og ca. 2.100 russere. Det samlede antal ossetere i Georgien var i 1989 ca. 165.000 eller 3 % af befolkningen. Mere end 100.000 ossetere levede uden for Sydossetien i Georgien, først og fremmest i Tbilisi, Gori og Rustavi.⁴⁸

Første fase af den georgisk-sydossetiske konflikt startede i årene 1988-1989, hvor begge parter begyndte at fremføre etniske argumenter for deres sag. Georgiske historikere og journalister beskrev osseterne som "fremmede på georgisk jord", mens osseterne talte om "arven fra Alania" (den ossetiske betegnelse for det samlede ossetiske område, dvs. både Nordossetien, der er en republik i Den Russiske Føderation og Sydossetien, der som bekendt var en del af Georgien).⁴⁹

Den næste fase, 1989-1992, var præget af et politisk-juridisk slagsmål om Sydossetiens juridiske status i Georgien. Den 20. september 1989 blev der af den georgiske regering fremlagt et forslag om regionens status, der betød kraftige indgreb i de hidtidige ossetiske rettigheder. Det sydossetiske svar kom den

10. november 1989, hvor de folkedeputerede fra Den Sydossetiske Autonome Region vedtog, at regionens status fremover skulle være som en autonom republik i Georgien. Denne beslutning blev umiddelbart efter, den 16. november, annulleret af Den Sovjetiske Socialistiske Republik Georgiens Øverste Sovjets Præsidium. Flere tusinde georgiske nationalister marcherede til Sydossetiens hovedstad Tskhinvali, hvor det kom til blodige sammenstød, der førte til flere dødsfald.

Den tredje fase begyndte den 11. december 1990, da Georgiens Øverste Sovjet ophævede regionens autonome status, og myndighederne i Moskva erklærede undtagelsestilstand i Sydossetien, samtidig med at den georgiske ledelse iværksatte en blokade af regionen. Denne beslutning førte til borgerkrig, der begyndte i januar 1991, efter at det sovjetiske indenrigsministeriums tropper havde forladt Tskhinvali, og deres kaserner var blevet overtaget af ca. 6.000 georgiske nationalister, der forårsagede død og ødelæggelse. Tskhinvali blev angrebet tre gange af georgierne i løbet af 1991-1992. Borgerkrigen truede med at inddrage Nordossetien, der modtog ca. 43.000 flygtninge. Nordossetien gjorde sin tilslutning til den russiske føderationstraktat afhængig af Moskvas opbakning til sydosseterne.

Den fjerde fase begyndte med borgerkrigens afslutning. Efter den stærkt nationalistiske præsident Zviad Gamsakhurdias fald i 1992 kunne Boris Jeltsin indgå en aftale om Sydossetien med den ny georgiske præsident Eduard Sjevardnadse, den såkaldte Dagomya-aftale, også kaldet Sotjiaftalen, der fastlagde principperne for en løsning af konflikten. Den 4. juli 1992 blev der iværksat en fredsbevarende operation. Den fredsbevarende styrke bestod af kontingenter fra Rusland, Georgien og Nordossetien, og en Joint Control Commission (JCC), hvis deltagere var

⁴⁸ Markedonov, 2009: 25-30.

⁴⁹ Markedonov, 2009: 25-30.

de tre nævnte parter samt Sydossetien, blev oprettet med henblik på at overvåge aftalens gennemførelse og føre forhandlinger om en løsning på konflikten. Kamphandlingerne havde medført mere end 100 nedbrændte landsbyer og omkring 3.000 dræbte.⁵⁰ Herefter fik konflikten karakter af en "frossen konflikt" på linje med Nagorno-Karabakh og Transnistrien.

Borgerkrigen i Abkhasien begyndte umiddelbart efter afslutningen på konflikten i Sydossetien og varede frem til juli 1993, hvor Eduard Sjevvardnadse var tvunget til at indgå en våbenhvileaftale med Rusland, den såkaldte Moskvaaftale, der bl.a. indebar en indsættelse af en fredsbevarende styrke i henhold til et SNG-mandat. Krigen var meget blodig og vurderes at have kostet mindst 20.000 mennesker livet; op mod 250.000 migrelere blev drevet på flugt i en af de mest omfattende etniske udrensninger i nyere tid. I modsætning til situationen i Abkhasien formåede osseterne og georgierne at leve sammen i rimelig fordragelighed frem til august 2008.⁵¹

SAAKASJVILI SÆTTER EN NY DAGSORDEN

Femte fase begyndte, da Mikheil Saakasjvili kom til magten i 2004. Fra da af begyndte konflikten at tøjle op. Allerede under præsidentvalgkampen i slutningen af 2003 anvendte Saakasjvili en kraftig nationalistisk retorik, der kaldte til georgisk samling og hævn for den nationale ydmygelse i Abkhasien og Sydossetien. Men ultimo marts 2004 skærpedes situationen, da han sendte en specialstyrke på 300 mand til Sydossetien uden først at informere JCC. Det var angiveligt for at bekæmpe smugleri (som i øvrigt er området's hoved-

erhverv), men reelt for at forsøge at tage magten ved et kup, hvilket dog mislykkedes. Rusland anklagede Georgien for brud på Dagomyaftalen, og Saakasjvili svarede igen med en udtalelse om, at han ikke anerkendte denne aftale, selvom den var underskrevet af hans forgænger. Saakasjvili søgte at fremme sit mål, en samling af Georgien, gennem en internationalisering af konflikten ved at søge USA og EU inddraget og dermed underminere Ruslands position som garanten for fred i Kaukasus. Han søgte desuden at ændre konfliktens karakter fra primært at være en georgisk-sydossetisk konflikt til at være en entydig georgisk-russisk konflikt, som han behændigt fremstillede som et udtryk for russisk neo-imperialisme.⁵² Femte fase var tillige præget af en række større og mindre væbnede episoder, der eskalerede op til krigsudbruddet i august 2008.

Der var foruden Abkhasien og Sydossetien to andre områder, hvor den georgiske regering ikke havde kontrollen, nemlig Adsjarien og Den Øvre Kodoridal. Det lykkedes i 2004 Saakasjvili at ophæve Adsjariens autonome status ved at fjerne regionens ledelse, og i 2006 besatte georgiske tropper Den Øvre Kodoridal med et mindre antal dræbte til følge. Opmuntret af sin succes blev Saakasjvili imidlertid dristigere. I efteråret 2006 etablerede den georgiske regering et såkaldt "alternativt Sydossetien" under ledelse af Dmitrij Sanakojev. I marts 2007 oprettede man en provisorisk administration. Sanakojev havde imidlertid ingen tilslutning af betydning i regionen, og det må vel nærmest betragtes som et mislykket forsøg på at holde den sydossetiske leder Eduard Kokojty uden for internationale forhandlinger. Samtidig tog den georgiske ledelse et ganske afgørende skridt, da den overdrog kommandomyn-

⁵⁰ Markedonov, 2009: 25-30.

⁵¹ Zürcher, 2007: 115-52.

⁵² Markedonov, 2009: 25-30

digheden over den georgiske fredsbevarende bataljon i Sydossetien fra JCC til den georgiske forsvarsminister. Georgien deployerede politienheder og regulære hærenheder til den øvre del af Kodoridalen i Abkhasien, som i henhold til "Basic Agreement on the Cease-fire and Disengagement" fra maj 1994 (den såkaldte Moskvaftale) var at betragte som demilitariseret område. Hermed forlod parterne forhandlingsbordet i JCC.⁵³

RUSLAND SKÆRPER SIN POLITIK

I lyset af den ændrede georgiske politik, nu markant provestlig og antirussisk, begyndte den russiske politik at ændre sig. Frem til 2004 havde Rusland tilstræbt at bevare status quo, idet det var vurderingen, at det var den eneste realistiske måde at bevare freden i området, hvor man så Sydossetien som et vigtigt element i det spændte forhold mellem Nordossetien og Ingusjetien. Dertil kom, at man samtidig havde en klemme på Georgien, som kunne bruges til at fremme russiske interesser ved passende lejligheder. Rusland begyndte nu at udstede kraftige advarsler til Georgien; men da det ikke havde nogen synlig effekt, skred man til egentlige sanktioner. Man lukkede af for flyforbindelser til Georgien, postforbindelserne blev lukket ned, grænsen mellem de to lande blev lukket og al import fra Georgien bandlyst. Dertil kom, at Rusland begyndte at udstede russiske pas til såvel sydossetere som abkhasere. Det blev senere brugt som en væsentlig begrundelse for den russiske intervention, at det var Ruslands regerings pligt at beskytte russiske statsborgeres liv og ære.

En meget væsentlig faktor i krisens videre forløb var udviklingen i Kosovo. Forhandlingerne om Kosovos fremtidige status havde stået på siden 2006, men nærmede sig deres

afslutning. Det russiske standpunkt var, at Kosovo under en eller anden form skulle forblive en del af Serbien, i overensstemmelse med FN's Sikkerhedsråds resolution 1244. Den 17. februar 2008 erklærede Kosovo sin selvstændighed og blev straks anerkendt af bl.a. USA, Storbritannien og Frankrig. Rusland havde hele tiden advaret mod en sådan udvikling, idet man mere end antydede, at det ville kunne få konsekvenser for de to georgiske udbryderrepublikker Abkhasien og Sydossetien. Den russiske Duma vedtog herefter den 21. marts 2008 en erklæring, der sætter to betingelser for en mulig anerkendelse af Abkhasien og Sydossetien, nemlig anvendelse af væbnet magt mod de to udbryderområder eller Georgiens tilslutning til NATO. Dette blev fulgt op af daværende præsident Putin i en instruktion til den russiske regering af 16. april, der krævede substantiel hjælp til befolkningerne i de to områder. Dertil kom, at der blev etableret direkte forbindelse mellem russiske myndigheder og Sydossetien og Abkhasien, hvilket af Georgien – og den vestlige verden – blev betegnet som en krænkelse af den georgiske suverænitet.⁵⁴

Præsident Putins handling, der vel var det tætteste på en de facto-ankendelse af de to udbryderrepublikker, man kan komme, skal givet ses i lyset af NATO-topmødet i Bukarest primo april 2008. Selvom hverken Georgien eller Ukraine kom det skridt nærmere et NATO-medlemskab, som de havde håbet på, en såkaldt Membership Action Plan, fik de dog lovning på et medlemskab af alliancen i en ikke defineret fremtid. Dette bidrog til at forværre klimaet mellem Rusland og NATO yderligere. Umiddelbart efter topmødet udtalte udenrigsminister Lavrov, at Rusland ville modarbejde georgisk og ukrainsk medlemskab på enhver tænkelig måde. Forud

⁵³ Markedonov, 2009: 25-30

⁵⁴ Opdahl, 2008: 59-70.

for topmødet i Bukarest havde præsidenterne Putin og George W. Bush haft et møde i Sotji. Putin skal efter sigende have fremført sine bekymringer og advarsler omkring udviklingen i Georgien, men de blev tilsyneladende ikke opfattet alvorligt af den amerikanske præsident, der i øvrigt på det tidspunkt var "a lame duck" i en grad, som næppe er set i nyere amerikansk historie. Advarslerne kom ikke mindst på baggrund af det statsbesøg, som Saakasjvili havde aflagt i Washington den 19. marts, hvor han var blevet modtaget som en hovedperson i kampen mod terrorisme (Georgien havde deployeret en brigade i Irak og havde tillige styrker i Afghanistan) og som bannerfører for en demokratisk udvikling i Sydkaukasus, hvilket, som tidligere nævnt, må siges at være en overdrivelse af de lidt større.

ESKALATIONEN TAGER TIL

Den 20. april eskalerede situationen yderligere. Et russisk jagerfly skød en georgisk opklaringsdrone ned over abkhasisk territorium. Dronen, et såkaldt ubemandet fly (UAV = Unmanned Aerial Vehicle), havde til opgave at indhente efterretninger om russiske og abkhasiske tropper. Herefter deployerede Saakasjvili 12.000 soldater til garnisonen i Senaki. Det var dog hverken den første eller sidste episode af denne art. Abkhaserne nedskød tilsvarende droner den 18. marts, 4. maj og 8. maj. Moskva sendte i løbet af maj og juni yderligere styrker til de to udbryderrepublikker, angiveligt af humanitære grunde. Den russiske fredsbevarende styrke i Sydossetien udgjordes primært af en forstærket bataljon (ca. 600 mand) fra 135. motoriserede infanteriregiment. Antallet af granatangreb og skudepisoder var i kraftig stigning fra maj og op til krigsudbruddet.

Den 3. juli blev Saakasjvilis stråmand i Sydossetien, Dmitrij Sanakojev, udsat for et atten-

tatforsøg, hvor hans tre livvagter blev hårdt såret, mens han selv forblev uskadt. Umiddelbart herefter fandt der et bombeattentat sted i Abkhasien, hvorved fire mennesker blev dræbt, og i den store russiske ferieby Sotji fandt der bombesprængninger sted, som georgiske nationalister mistænkte for at stå bag. I Abkhasien blev jernbanestrækningen fra hovedstaden Sukhumi til havnebyen Ochamchire genetableret af en 400 mand stærk russisk bataljon fra jernbanetropperne, hvilket var en væsentlig forudsætning for en styrkeopbygning i forbindelse med en eventuel krig i området. Antallet af fredsbevarende styrker blev øget fra 1.997 til 2.542.

Den 8. juli gennemførte et russisk jagerfly en overflyvningsmission over Sydossetien, som man fra russisk side åbenlyst bekræftede havde fundet sted, endnu et utvetydigt signal til Georgien. Som konsekvens heraf blev den georgiske ambassadør i Moskva hjemkaldt den 10. juli.⁵⁵ Medio juli begyndte to store militærøvelser på hver sin side af Kaukasusbjergkæden.

"IMMEDIATE RESPONSE"

Den georgiske øvelse med betegnelsen "Immediate Response" havde deltagelse af den georgiske 4. infanteribrigade samt 1.000 amerikanske soldater, et udtryk for det tætte samarbejde, der var etableret mellem USA og Georgien. Det blev etableret i 2002 under navnet Georgian Train & Equip Programme (GTEP) i forbindelse med krisen i Pankisidalen, hvor Rusland klagede over, at der ikke blev grebet ind fra georgisk side over for tjetjenske oprørere, der benyttede dalen som "safe haven". Dette program var blevet approberet af daværende præsident Putin, hvilket imidlertid ikke var tilfældet for det

⁵⁵ *Der Spiegel* online, 25. aug. 2008.

program, der afløste GTEP, efter at Saakasjvili var kommet til magten. Den georgiske hær fik nu tilført nyt og moderne materiel fra USA og Israel, herunder våben, mørkekampudstyr, køretøjer og ammunition. USA havde 130 militære rådgivere i det georgiske forsvarsministerium, i øvrigt placeret på etagen under forsvarsministerens kontor. Disse militærrådgivere bistod bl.a. med udarbejdelse af den georgiske militærdoktrin, med militær planlægning og med uddannelse af førere og stabsofficerer. Amerikanske officerer og befalingsmænd fra Marinekorpset bistod ved enhedsuddannelse på de lavere niveauer. I 2007 brugte Georgien 6 % af sit BNP på forsvar, og i 2008 var forsvarsbudgettet på 583 millioner dollar, svarende til ca. en tredjedel af statsbudgettet. Officielt hed det sig, at det var for at bringe de georgiske væbnede styrker op på NATO-standard i lyset af de georgiske aspirationer om medlemskab af NATO. Dertil kom den georgiske deltagelse med en styrke af brigadestørrelse i Irak, som af den georgiske politiske og militære ledelse blev betragtet som et af midlerne til at forberede de væbnede styrker til "den nationale genforening". Det siger sig selv, at dette ikke havde undgået Ruslands opmærksomhed.

Øvelsen "Immediate Response" sluttede den 2. august. Men i stedet for at vende tilbage til kasernerne grupperede de georgiske styrker sig med henblik på en aktion mod Sydossetien. Det drejede sig om 4. infanteribrigade samt enheder fra henholdsvis 1. og 2. infanteribrigade, en artilleribrigade, en panserbataljon samt specialstyrker og politienheder. Klargøringen til en væbnet aktion var ved at være afsluttet.⁵⁶

⁵⁶ Chivers, 2008.

"KAVKAZ 2008"

På den anden side af Kaukasusbjergkæden gennemførte Nordkaukasus Militærdistrikt sin store årlige øvelse, "Kavkaz 2008", i perioden 15. juli til 2. august. Forberedelserne til øvelsen havde stået på gennem nogen tid. Enheder fra 58. hærgruppe, hvis permanente hovedkvarter er i Nordossetiens hovedstad Vladikavkaz, var allerede i maj rykket i felten og havde oprettet teltlejre langs Transkam, hovedvejen mellem Vladikavkaz og Rokitunnelen. Der knytter sig en del forberedelser til en sådan øvelse og ikke mindst i et område som det nordkaukasiske, hvor der jævnlig er uroligheder, bombesprængninger m.m. Bl.a. skal vejene, som styrkerne skal benytte, rekonstrueres af ingeniørtropper for at rydde eventuelle miner og vejsidebomber.

I øvelsen indgik bl.a. 42. motoriserede infanteridivision, som er en kontraktenhed, dvs. en professionel enhed, der til daglig er stationeret i Tjetjenien. Der deltog to bjergbrigader, der til dagligt er stationeret i Dagestan og Karatjajevo-Tjerkessien, 7. bjergdivision fra de luftbårne styrker, en bataljonskampgruppe fra 76. luftbårne division i Pskov samt et regiment fra 20. motoriserede infanteridivision fra Volgograd. Officielt indgik ca. 8.000 mand i øvelsen, men har de nævnte enheder været på nogenlunde organisatorisk styrke, må tallet have været betydeligt højere. Der var nemlig ikke tale om en øvelse, der primært havde til formål at træne divisionsstabene mfl., men derimod om en egentlig feltøvelse for underenhederne. Det skal nævnes, at der i øvelsen også indgik en fase med en landgangsøvelse med deltagelse af enheder fra Sortehavsflåden. Der var kort fortalt tale om en ganske stor operation.⁵⁷

Ved øvelsens afslutning forblev enhederne fra 58. hærgruppe i området under feltmæs-

⁵⁷ Blandt, 2009: 11-12.

sige forhold, mens bl.a. de luftbårne styrker fra Pskov forlod området. Selvom det tager tid at forlægge så store styrker fra felten til garnisonerne, er det alligevel bemærkelsesværdigt, at beredskabet forblev meget højt. Der kan som tidligere nævnt ikke herske tvivl om, at Nordkaukasus Militærdistrikt havde detaljerede planer for et indgreb i henholdsvis Sydossetien og Abkhasien, i tilfælde af at en "situation" skulle opstå.

SIDSTE DIPLOMATISKE FORSØG

Optakten til denne "situation" havde været under udvikling længe, og spændingen, herunder granatangreb og skudepisoder, var nu af en sådan karakter, at det russiske udenrigsministerium den 3. august advarede om, at en krig kunne være umiddelbart forestående. Den 5. august advarede den russiske ambassadør Jurij Popov, der var formand for JCC og chef for de russiske fredsbevarende styrker i Sydossetien, om, at Rusland i tilfælde af et georgisk angreb på Sydossetien ville gribe ind med væbnet magt.

Den 7. august var den russiske præsident, premierminister og forsvarsminister alle bortrejste fra Moskva. I det russiske udenrigsministerium fulgte viceudenrigsminister Grigorij Karasjin, hvis primære ansvarsområde er SNG-landene, situationens udvikling meget tæt. Omkring kl. 21.00 fik han meddelelse om, at georgiske tropper blev opmarcheret ved grænsen til Sydossetien. Han ringede til præsident Dmitrij Medvedev, med hvem han angiveligt talte syv gange i løbet af natten. Medvedev instruerede ham om omgående at tage kontakt til Saakasjvili, hvilket viste sig ikke at være muligt. Den georgiske præsident kunne ikke kontaktes. Derefter kontaktede han sin amerikanske kollega i State Department, Daniel Fried, der meddelte ham, at Washington gjorde, hvad man kunne for at få situ-

ationen under kontrol.⁵⁸ Det er et interessant forløb, som bekræftede den russiske ledelse i dens opfattelse af, at "nogen" i Washington havde givet Saakasjvili grønt lys til aktionen.

KRIGEN ER I GANG

Jørgen Staun har i det foregående afsnit detaljeret redegjort for forløbet den 7.-8. august, herunder også for de mange ubesvarede spørgsmål, der har gjort det vanskeligt at klarlægge begivenhedsforløbet i detaljer.

Det står imidlertid fast, at begge parter havde færdige planer: den georgiske plan for at "genoprette den forfatningsmæssige orden" i Sydossetien, operation "Clear Field", og russiske planer for at imødegå aktioner mod Sydossetien og Abkhasien. Det, der kan have været overraskende for russerne, var muligvis angrebstidspunktet og ikke mindst det forhold, at georgierne alligevel dristede sig til en sådan aktion, som russerne havde advaret mod igen og igen og klargjort ville blive imødegået med styrke.

Kamphandlerne som sådan skal ikke gennemgås i dette papir, men der er forhold omkring starten på de militære operationer, der bør fremhæves. Georgierne angreb som bekendt Tskhinvali den 8. august om morgenen, men først i løbet af den 10. august var der tilført så mange russiske tropper, at man kunne slå de georgiske styrker tilbage. Meget tyder derfor på, at det er korrekt, at de første russiske kampvogne kørte igennem Rokitunnellen omkring kl. 11.00 den 8. august. Det tager tid at få tunge pansrede køretøjer op til tunnellen, der befinder sig i ca. 2.000 meters højde og i øvrigt er 3,6 kilometer lang. De russiske styrker kom dråbevis gennem tunnellen, hvorfor det har taget tid, inden de har kunnet udfolde deres fulde kampkraft.

⁵⁸ *Der Spiegel* online, 18. aug. 2008.

At Rusland havde planlægningen i orden og et højt beredskab, viser det forhold, at allerede i løbet af aftenen den 8. august kunne enheder fra Sortehavsflåden, der er baseret i Sevastopol på Krim, etablere en de facto-blokade af den georgiske Sortehavskyst. Dertil kommer, at Rusland allerede den 9. august kunne åbne en anden front i Abkhasien, hvor man deployerede 9.000 mand fra 7. luftbårne division (fra Novorossijsk) og 76. luftbårne division (fra Pskov) og enheder fra 20. motoriserede division (fra Volgograd) samt to bataljoner fra Sortehavsflådens marineinfanteri. Sammen med de abkhasiske enheder trængte denne styrke i løbet af den 11. august de georgiske styrker ud af Kodoridalen.⁵⁹

Det var en udbredt vestlig vurdering ved krigens start, at Rusland ville genoprette status quo. Imidlertid benyttede Rusland sig af lejligheden til at rette et meget hårdt slag mod de georgiske væbnede styrker og det meste af den militære infrastruktur. Der blev gennemført omfattende bombardementer af militære installationer, de to vigtige baser i Gori og Seneka blev totalt ødelagt, og havnen i Poti blev besat. I en periode kontrollerede russiske styrker hovedvejen fra Tbilisi over Gori til Poti. Kamphandlingerne sluttede den 12. august, da præsident Medvedev og præsident Sarkozy, som var indehaver af formandskabet i EU på dette tidspunkt, enedes om en våbenhvileplan, der dog først blev underskrevet af Saakasjvili den 15. august. Herefter begyndte de russiske styrker at trække sig tilbage til Sydossetien og Abkhasien, idet man dog etablerede sikkerhedszoner i henhold til punkt fem i våbenhvileaftalen. De russiske styrker blev trukket tilbage herfra primo oktober efter en aftale indgået mellem Medvedev og Sarkozy den 8. september.⁶⁰

⁵⁹ Blandt, 2009: 11-12.

⁶⁰ IISS, 2008.

RUSLAND VINDER KRIGEN, MEN TABER ANSEELSE

Allerede ved daværende præsident Putins dekret fra april om assistance til befolkningerne i Sydossetien og Abkhasien havde Rusland taget et stort skridt i retning af en egentlig anerkendelse af de to republikker som selvstændige stater. Den 26. august tog man skridtet fuldt ud, da præsident Medvedev underskrev et dekret, hvorefter Rusland de jure anerkender de to republikker som selvstændige stater. Dette tiltag blev kraftigt fordømt i den vestlige verden, hvilket formentlig var forventet, men det fik heller ikke tilslutning blandt Ruslands traditionelle allierede.

På et møde den 28. august i Shanghai Cooperation Organisation, SCO, i Tadsjikistans hovedstad Dusjanbe mødte de russiske synspunkter ingen opbakning. Faktisk tilkendegav Kina, Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan og Usbekistan, at principperne om bevarelse af territoriell integritet og om, at grænser ikke bør ændres ved magt, stadig var gældende. De to øvrige medlemmer Armenien og Belarus forblev neutrale.

På et møde i CSTO, Collective Security Treaty Organisation, den 5. september blev der givet udtryk for forståelse for den russiske reaktion i Sydossetien, men ikke tilslutning. CSTO består som bekendt af Rusland, Belarus, Armenien, Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan og Usbekistan. Her, hvor Kina ikke deltager, kunne Rusland lægge et vist pres på ikke mindst de fire centralasiatiske lande, hvis tilkendegivelser fra SCO-mødet i Dusjanbe må siges at være blevet noget modificeret.⁶¹

⁶¹ IISS, 2008.

TERRITORIAL INTEGRITET KONTRA BEFOLKNINGENS SELVBESTEMMELSESRRET

Krigen mellem Rusland og Georgien i august 2008 må siges at være kulminationen på 15 års mislykkede forsøg på at skabe fred i regionen. Det internationale samfund har i forbindelse med de såkaldt frosne konflikter igen og igen understreget to principper: for det første princippet om opretholdelsen af den territoriale integritet og for det andet princippet om befolkningernes selvbestemmelsesret. Problemet er, at disse to principper i mange tilfælde er direkte i modstrid med hinanden. I Nagorno-Karabakh vil befolkningen, der er næsten 100 % armensk og kristen, under ingen omstændigheder underlægges Aserbajdsjan, der er muslimsk. Transnistrien, der næsten udelukkende er befolket af russere og ukrainere, vil under ingen omstændigheder underlægges Moldova, hvis befolkning er af rumænsk oprindelse. Selvom den etniske sammensætning i Georgien er langt mere kompliceret, er det grundlæggende problem det samme: Abkhaserne og sydosseterne er ikke georgiere, og efter de etniske udrensninger, der har fundet sted, er der ikke mange georgiere tilbage i de to republikker. De to befolkninger har så dårlige erfaringer med Georgien, at de under ingen omstændigheder ønsker at være underlagt Tbilisi. Skal vi så tvinge dem til det? Det mente man i den vestlige verden ikke skulle være tilfældet med kosovoalbanerne, hvis selvstændighed blev anerkendt den 17. februar 2008 af det meste af den vestlige verden, meget mod Ruslands (og naturligvis Serbiens) holdning. Rusland advarede mod den præcedens, som en anerkendelse af Kosovo ville kunne medføre, og pegede i den forbindelse specifikt på Sydossetien og Abkhasien, dog uden at vinde gehør for

sine argumenter.⁶²

Den vestlige verden har imidlertid måttet smage sin egen medicin. Da man indledte aktionen mod Serbien i 1999, var det på et illegitimt grundlag. Der forelå ikke en resolution fra FN's Sikkerhedsråd, der sanktionerede en væbnet indgriben. Som grundlag for den militære indgriben anførtes det i folkeretten udefinerede begreb "humanitær intervention" samt "folkemord", begreber, som præsident Medvedev brugte for at legitimere den russiske indgriben. Dertil kommer, at den vestlige verden med USA i spidsen har medvirket til at underminere en i forvejen skrøbelig international retsorden ved at lancere begreber som "regime change" og "preemptive strikes", som blev bragt til udførelse i Irak.

I den russiske magtelite taler man med en vis ironi om, at man har opnået en "vestlig løsning" på et russisk geopolitisk problem. Der er imidlertid tale om en kortsigtet "løsning". Den Russiske Føderation er en meget skrøbelig konstruktion. Der er adskillige regioner i Rusland, der ønsker selvstændighed: Tjetjenien, f.eks., men også Tatarstan, Bashkortostan, Jakutien for blot at nævne nogle. De kræfter, der ønsker en frigørelse fra føderationen, har fået foræret en række gode argumenter.⁶³

RUSSISKE OVERVEJELSER I

Rusland har mistet prestige i det internationale samfund i en grad, man næppe havde regnet med. Lytter man til daværende præsident Putins berømte/berygtede tale i München i februar 2007, ønsker han at fremstille Rusland som den internationale retsordens bannerfører. Og faktisk var Rusland ved at opnå en position som en "normativ stormagt", der

⁶² Schäffer, 2009.

⁶³ Shevtsova, 2008.

satte princippet om ikkeindblanding i interne nationale forhold over alt andet, et synspunkt, der har bred tilslutning i det meste af verden bortset fra Vesten. Denne position er sat over styr, hvilket bl.a. møderne i SCO og CSTO med al tydelighed viser.

Den russiske politiske ledelse har givetvis afvejet fordele og ulemper ved sine handlinger i august 2008. Enhver, der kender en smule til russiske indenrigspolitiske forhold, vil vide, at ingen politisk topledelse ville have kunnet overleve at lade Georgiens angreb på Sydossetien forblive en fuldbyrdet kendsgerning. At stormagten Rusland skulle lade sig ydmyge i den grad af et lille land som Georgien, ville ikke have været til at bære, slet ikke oven på alle ydmygelserne, som Rusland mener sig udsat for i 90'erne. Magthaverne i Kreml ville ikke have kunnet overleve det, slet ikke politisk og muligvis heller ikke fysisk. Den stærkt nationalistiske bølge, der skyller gennem Rusland for tiden, ville aldrig have tolereret nogen form for svaghed fra den politiske ledelses side. Medvedev havde været en færdig mand, hvis ikke han havde stået frem som "krigspræsidenten". Og han havde taget andre med sig i faldet, med stor sandsynlighed også Putin.

EN RUSSISK FÆLDE?

Der har været talt meget om, hvorvidt Saakasjvili lod sig lokke i en fælde. Det kan naturligvis ikke udelukkes, men som det ser ud på grundlag af den tilgængelige information, gik han i så fald i fælden med åbne øjne. Han troede åbenbart, at der nu var et "window of opportunity" til at genoprette den forfatningsmæssige orden, med den russiske ledelse ude af landet og med De Olympiske Lege i Beijing som den begivenhed, der dominerede de internationale medier. Dertil kommer, at han enten har fået forkerte signaler fra

Washington eller har mistolket dem. Det er vanskeligt at sige noget præcist derom på nuværende tidspunkt. Men i diplomatiske kredse i Washington var der dyb bekymring; man var i tvivl om, hvem der styrede den amerikanske politik i relation til Georgien. Personer i Georgienlobbyen havde nær tilknytning til vicepræsident Cheney og til John McCains kampagnestab. George W. Bush var i Beijing, hvor han valgte at spille beachvolley med det amerikanske (kvinde)beachvolleyhold, mens Putin hastede hjem til Rusland for bl.a. at mødes med de sydossetiske flygtninge i Nordossetien den 9. august. Putin selv lancerede den teori, at aktionen bl.a. havde til hensigt at fremme John McCains noget skrantende valgkampagne.⁶⁴

RUSSISKE OVERVEJELSER II

Når Rusland i sidste ende valgte at slå hårdt igen, vel vidende, at det ville få nogle politiske omkostninger, skyldes det opsparet irritation og frustration over Saakasjvilis stadig mere vestvendte og antirussiske politik, der stræbte efter medlemskab af NATO og EU, og som til tider antog karakter af direkte provokation. Medlemskab af EU er til at bære for Rusland, men et Georgien, som er medlem af NATO, er uacceptabelt. Putin gjorde – omend indirekte – dette klart i sin tale i München i februar 2007, i sine samtaler med George W. Bush i Sotji i marts 2008 og i sin tale i forbindelse med NATO-topmødet i Bukarest primo april 2008. Selvom hverken Georgien eller Ukraine fik en såkaldt Membership Action Plan, der ville have været første del af en adgangsbillet til alliancen, fik de to lande – efter et voldsomt amerikansk pres – lovning på, på et eller andet ubestemt tidspunkt, at blive medlemmer af NATO. Dette er et russisk rædselsscenario.

⁶⁴ *Der Spiegel* online, 18. aug. 2008.

I russisk optik er Georgien og Ukraine som tidligere Sovjetrepublikker en del af en særlig zone, hvor Rusland mener at have "privilegerede interesser". Det er de tre baltiske lande i princippet også, men de er definitivt "gået tabt" qua deres medlemskab af NATO og EU. Med den militære aktion i Georgien kunne man opnå to primære mål: Man kunne tilintetgøre de georgiske væbnede styrker og den tilhørende infrastruktur og dermed tilføje Saakasjvili et nederlag, som man givet håbede ville føre til "regime change" i Tbilisi, om ikke umiddelbart, så på lidt længere sigt. Georgien blev sat på plads. Et georgisk medlemskab af NATO ligger nu meget langt ude i fremtiden, hvis det overhovedet er en option, for vil NATO udstrække sine sikkerhedsgarantier til et ustabil Georgien? Næppe, og slet ikke så længe Saakasjvili og hans entourage er ved magten. Dette er dog kun en sidegevinst. Hovedgevinsten består i, at man nu definitivt har fået demonstreret i praksis, at Vesten ikke længere kan sidde russiske interesser overhørig. Den unipolære verdensorden med USA som den altdominerende pol er i hastig opløsning. USA må trække sig ud af Irak og mister generelt indflydelse og anseelse, hvilket forstærkes af den amerikanske økonomiske krise. NATO står efter russisk opfattelse til at tabe i Afghanistan, og dermed bliver alliancen irrelevant på lidt længere sigt. EU kan ikke blive enig med sig selv om, hvilken retning man skal udvikle sig i. Nye økonomiske centre er under udvikling: Kina, Brasilien, Indien og Rusland.⁶⁵

Sådan så verden ud for den russiske ledelse, inden den økonomiske krise for alvor

slog igennem, også i Rusland. I august 2008 var prisen for en tønde olie stadig over 100 dollar, og Rusland var af den opfattelse, at den finansielle krise var et vestligt og først og fremmest et amerikansk fænomen.

Hvor globaliseret den russiske økonomi i virkeligheden var, gik tilsyneladende først op for den politiske ledelse, da det russiske aktiemarked kollapsede den 15. september. Derefter begyndte olie- og gaspriserne at falde drastisk på grund af faldende efterspørgsel, hvormed krisen ramte Rusland med fuld styrke. Den russiske økonomi klarer indtil videre krisen med skindet på næsen, fordi man kan anvende reserverne, der er opsparet i de gode år; men varer krisen ud over 2010-2011, kan Rusland komme i en meget vanskelig situation.⁶⁶ Det sætter nogle naturlige grænser for den rolle som stormagt, som Rusland havde gjort sig forhåbninger om. Ruslands økonomiske grundlag er i virkeligheden skrøbeligt. Eksport af olie, gas og andre råstoffer har været grundlaget for den økonomiske fremgang, Rusland har oplevet, siden Putin kom til magten i 2000. Der har ikke fundet den diversificering sted af den russiske økonomi, som både Putin og Medvedev har talt så meget om. De er begge meget bevidste om, at Rusland skal gennem en intern moderniseringsproces omfattende nøgleområder som infrastruktur, uddannelsessystem og sundhedssystem, hvis der skal bygges et holdbart fundament for Rusland som stormagt. Men den mere "hardcore" sikkerhedspolitik trækker i en anden retning, og mange frygter, at det sociale projekt, som duoen Putin-Medvedev gik til valg på, er udsat på ubestemt tid. Interventionen i Georgien viste med stor tydelighed, at de russiske væbnede styrker har store mangler, hvad angår moderne materiel og uddannelse. Selvom den politiske ledelse

⁶⁵ "Obsor vnesnij politiki Rossiiskoj Federatsii. Ministerstvo Innostrannykh Del Rossiiskoi Federatsii" ('Oversigt over Den Russiske Føderations udenrigspolitik. Den Russiske Føderations Udenrigsministerium'), 27. marts 2007, Moskva. "Kontsepszia vnesnej politiki Rossiiskoj Federatsii" ('Den Russiske Føderations udenrigspolitiske koncept'), 12. juni 2008, Kreml.

⁶⁶ Hansson, 2008.

har lovet betydelige stigninger i forsvarsbudgettet, vil der i de kommende år kun være råd til større investeringer i moderniseringen af de strategiske kernevåben, som er det egentlige symbol på Ruslands fortsatte status som stormagt.

På trods af spådomme om social uro i krisens kølvand forekommer situationen internt at være ganske stabil, hvis vi ser bort fra Nordkaukasus, hvor ikke mindst Dagestan og Ingusjetien er hærget af voldsbølger. Efter man har "tjetjeniseret" det tjetjenske problem, er der relativt roligt i Tjetjenien, men man kan med rette stille spørgsmålet, hvorvidt Moskva har kontrol over Ramzan Kadyrov. Nordkaukasus er virkelig en "krudttønde" for nu at bruge en lidt forslidt vending. Krigen med Georgien har haft den effekt, at der er skabt en national konsensus mellem den regerende elite og store dele af befolkningen vendt mod Vesten i almindelighed og USA i særdeleshed. Den traditionelle russiske patriotisme har fået vind i sejlene, stærkt sponsoreret af staten. Der er massiv opbakning til ideen om en stærk stat, der kan sætte sin vilje igennem.

Man har talt om en ny kold krig. Det vil dog være en forkert betegnelse. Rusland prøver ikke på at fremme en bestemt ideologi. "Rusland er business", som Dmitrij Trenin beskriver det. Men Rusland tænker i geo- og magtpolitiske baner og vil arbejde målrettet for at etablere og fastholde en zone med privilegerede russiske interesser i det område, der tidligere var Sovjetunionen. Med krigen mod Georgien tegnede Rusland en streg i sandet.

EFTERSKRIFT⁶⁷

Blandt de seneste væsentlige begivenheder bør følgende fremhæves:

- I maj 2009 nedlagde Rusland veto mod en

fortsættelse af OSCE-missionen i Sydossetien.

- Den 15. juni 2009 nedlagde Rusland veto i FN's Sikkerhedsråd mod en resolution, der forlænger FN's observatørmision i Georgien, UNOMIG.

- The European Union's Monitor Mission i Georgien har ikke adgang til hverken Abkhasien eller Sydossetien, medmindre det sker under ledsagelse af myndighedspersoner fra de respektive republikker.

- Firepartsforhandlingerne i Geneve, der fortrinsvis drejer sig om humanitære spørgsmål, gør ingen fremskridt.

- Rusland har forstærket sin militære tilstedeværelse i begge republikker og har bl.a. overtaget bevogtningen af grænserne.

⁶⁷ Se International Crisis Group, 2009.

LITTERATUR

- Blandy, C.W. (2009): "Provocation, Deception, Entrapment: The Russo-Georgian Five Day War", *Caucasus Series* 9:1, March, Shrivenham: Defence Academy of the United Kingdom.
- Chivers, C.J. (2008): "Inevitable Russia-Georgia War Brewed for Years". *New York Times*, 11. august 2008.
- Der Spiegel* online (2008): "The Dangerous Neighbor. Vladimir Putin Takes on a Powerless West", 18. august 2008. (<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,572811,00.html>, 24. juli 2009).
- Hansson, Philip (2008): "The August 2008 Conflict: Economic Consequences for Russia", *Chatham House Policy Brief*, REP BN 08/06, London: Chatham House. (http://www.chathamhouse.org.uk/files/12219_0908rep_hanson.pdf).
- IISS (2008): *IISS Strategic Comments* 14:7, September [Georgia Crisis Special Issue].
- International Crisis Group (2009): "Georgia-Russia: Still Insecure and Dangerous", *Europe Briefing* 53, 22. juni, Bruxelles. (<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6171>, 24. juli 2009).
- Markedonov, Sergey (2009): "The Big Caucasus. Consequences of the 'Five Day War', Threats and Political Prospects", *Xenophon Paper* 7, May, Athen: International Centre for Black Sea Studies.
- Mitchell, Lincoln A. (2009): *Uncertain Democracy. U.S. Foreign Policy and Georgia's Rose-Revolution*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Opdahl, Ingerid M. (2008): "Georgia og Russland. Et vanskelig naboskap", *Oslo Files on Defence and Security* 6, Oslo: Institutt for forsvarsstudier.
- Schäffer, Sebastian (2009): "The Kosovo Precedent – Directly Applicable to Abkhazia and South Ossetia", *Caucasus review of International Affairs* 3:1, Winter, s. 108-110. (http://cria-online.org/Journal/6/Done_%20Comment%20-The_Kosovo_precedent_by%20Sebastian_Schaeffer.pdf).
- Shevtsova, Lilia (2008): "After the Battle: What the August Conflict will mean for Russia's Domestic Politics", *Chatham House Policy Brief*, REP BN 08/02, London: Chatham House. (http://www.chathamhouse.org.uk/files/12224_0908rep_shevtsova.pdf).
- Zürcher, Christoph (2007): *The Post-Soviet Wars. Rebellion, Ethnic Conflict and Nationhood in the Caucasus*, New York: New York University Press.

INTERNATIONALE REAKTIONER: DEN VESTLIGE POLYFONI

Hans Mouritzen

Der kom ikke nogen ensartet vestlig reaktion på den kaukasiske konflikt. Trods harmoniserende bestræbelser fra såvel EU som NATO var statsreaktionerne højst forskelligartede. Ganske vist betonedes det i så godt som alle reaktioner, at Georgiens territoriale integritet skulle respekteres, med andre ord, at Sydossetien og Abkhasien stadig skulle tilhøre Georgien. Det blev sagt fra konfliktens start og gentaget senere, da Rusland valgte at anerkende Sydossetiens og Abkhasiens statslige uafhængighed. Endvidere støttede alle stater EU's og OSCE's mægling i konflikten. Men bortset herfra og fra de naturlige bekymringer for den humanitære situation var reaktionerne markant forskellige.

For at skabe overblik over denne vestlige polyfoni vil reaktionerne på den kaukasiske konflikt blive fortolket og sorteret i nogle få hovedkategorier. Hovedprofilerne vil blive kaldt "høg", "due" og "Ruslandsstøtte"; der ligger ikke nogen værdidom eller præference i brugen af disse betegnelser. I overensstemmelse med almindelig sprogbrug var høgene stærkt kritiske over for den russiske magtdemonstration; deres hovedstrategi var magtbalancering i forhold til Rusland.⁶⁸ Duerne var kun mildt kritiske og gik ind for en forsigtig reaktion; deres hovedstrategi var indbinding af Rusland.⁶⁹ Ruslandsstøt-

⁶⁸ Ved magtbalancering forstås her en udenrigspolitisk strategi, der imødegår en stormagts magtudfoldelse med negative sanktioner eller trusler herom. Naturligvis fremmes troværdigheden af denne strategi, hvis den pågældende stat besidder adækvate militære eller økonomiske midler. Militære midler kan dog "lånes" ved medlemskab i en alliance.

⁶⁹ Ved indbindingsstrategien forstås en udenrigspolitisk strategi, der tilsigter at binde en potentielt truende stormagt ind i et væv af forpligtelser, typisk gennem internationale institutioner og aftaler. Det langsigtede mål er at socialisere stormagten til at indgå i et sikkerhedsfællesskab, hvor krig er utænkeligt.

ten (der var kun én af slagsen) var enig med og identificerede sig endog med Rusland – til forskel fra duerne, som trods alt var kritiske over for dets magtdemonstration. Blandt høgene vil vi yderligere skelne mellem de "traditionelle", de "emotive" og de "nyomvendte".

De vestlige reaktioner på konflikten bestod for en stor del af officielle erklæringer, de være sig fra præsidenter, stats- eller udenrigsministre eller regeringsrepræsentanter på lavere niveau. De fleste erklæringer var unilaterale, mens nogle få var multilaterale via deltagelsen i kommunikerer fra EU, NATO eller OSCE. Herudover bør bemærkes den symbolske betydning af "rejsediplomati" i de kritiske augustdage. Nogle ledere besøgte både Moskva og Tbilisi, i enkelte tilfælde endog i form af penduldiplomati. Andre valgte kun at besøge én af hovedstæderne. Som en ekstraordinær manifestation mødtes NATO's Nordatlantiske Råd på ambassadørniveau (med deltagelse af generalsekretæren) i Tbilisi den 15.-16. september for at vise bred solidaritet med Georgien.

De vestlige statsreaktioner de første par måneder efter den 7. august 2008 vil nu blive kategoriseret i forhold til ovennævnte reaktionsprofiler og hovedstrategier; nogle få typiske eksempler vil blive fremhævet for hver kategori. Der er også enkelte grænsetilfælde.

DE TRADITIONELLE HØGE

USA optrappede gradvist sin retorik. Den russiske respons blev beskrevet som "ude af proportion" med den georgiske militære aktion. Præsident Bush erklærede, at den russiske operation "had damaged Russia's standing in the world"⁷⁰. USA's vicepræsident Dick Cheney erklærede under sit besøg i Georgien, at den russiske operation "must not go

⁷⁰ Pressekonference i Det Hvide Hus, 11. aug. 2008.

unanswered” – en erklæring, der kunne fortolkes som en trussel om amerikansk militær intervention.⁷¹ Med tydelig koldkrigsretorik erklærede Bush i en radiotale, at “Georgia has sought to join the free institutions of the West. The people of Georgia have cast their lot with the *free world* [!], and we will not cast them aside”.⁷² Ved samme lejlighed blev georgiske troppers bidrag til krigen i Irak og Afghanistan fremhævet. Som et nålestik til Rusland understregede Bush, at “tyranny and intimidation are not acceptable foreign policy instruments in the 21st century”. I tillæg til disse erklæringer sendte USA krigsskibet USS Mount Whitney til Georgien gennem Sortehavet med humanitær hjælp – en transportform, som irriterede den russiske ledelse.

Alt i alt er en magtbalancerende strategi tydeligst i Cheney's erklæring, men den ligger også i udsendelsen af et krigsskib til Georgien og ved næsten at love landet NATO-medlemskab. Endvidere var nedfrysningen af NATO-Rusland-Rådet og udelukkelsen af Rusland fra G8 skridt, først foreslået af USA, der var ment som “afstraffelse” af Rusland (omend af den mildere slags). I Jørgen Stauns kapitel om den georgiske aktion argumenteres for, at der faktisk ikke var nogen *samlet* amerikansk strategi, men at Cheney påvirkede den georgiske ledelse i strid med det amerikanske udenrigsministeriums ønsker.

Den *britiske* udenrigsminister David Miliband talte om “blatant aggression by Russia”. Han kobede aggressionen til “threats to other neighbouring countries, such as yesterday's to Poland”⁷³, hvorved han refererede til en truende russisk kommentar til det amerikanske missilskjold, der planlægges installeret

i Polen. Miliband forsøgte også at forsikre Georgien om de fortsatte muligheder for NATO-medlemskab: Georgien skulle “start on the route to NATO membership that was set out in May” (hvorved han i nogen grad omformulerede resultatet fra NATO-topmødet i Bukarest i Georgienpositiv retning)⁷⁴. Desuden brugte Miliband konflikten til at slå et slag for en styrket europæisk energipolitik; at Rusland kan spille de 27 EU-lande ud mod hinanden i energispørgsmål, skulle forhindres⁷⁵. Konkluderende: Magtbalancestrategien ses tydeligt både i NATO-forsikringen til Georgien og i ønsket om at etablere en modvægt over for russisk energidiplomati.

Selvom Rusland ikke har været “liv eller død” for *Danmark* efter den kolde krig, har landets Ruslandspolitik dog konsekvent hørt til i (den moderate del af) høgenes lejr. I modsætning til USA og Storbritannien engagerede man sig imidlertid ikke i nogen form for rejse-diplomati under selve Kaukasuskonflikten (statsminister Anders Fogh Rasmussen besøgte dog Tbilisi nogle måneder senere – 1. december 2008). Udenrigsminister Per Stig Møller vurderede situationen således: “Vi har nu set, hvordan et ikkeallieret land har fået problemer. EU og NATO har opfordret Georgien til at nærme sig Vesten, og nu da landet er løbet ind i problemer, kan vi ikke bare vende ryggen til det. Vi må klart tilkendegive, om vi ønsker landet i NATO [...] Vi må diskutere, om vi ønsker det, og så stå ved det eller, hvis vi ikke ønsker det, så sige det, så Georgien kan tilrettelægge sin udenrigspolitik efter det”. I modsætning til Milibands tendens til ønsketænkning erkendes i denne erklæring, at et nej til Georgien er en mulighed. I samme åndedrag tilføjes det dog, at vi “har set Rusland bruge militære midler, ligesom vi har set

⁷¹ Vicepræsident Cheney's kontor, CBS News, 11. aug. 2008.

⁷² White House Radio, President's Radio Address, 15. aug. 2008.

⁷³ Foreign and Commonwealth Office, 16. aug. 2008.

⁷⁴ Foreign and Commonwealth Office, 19. aug. 2008.

⁷⁵ Foreign and Commonwealth Office, 20. aug. 2008.

russerne udnytte deres energiresourcer til at lægge pres på andre lande. Vi må beslutte vor politik på denne baggrund; også Ukraine og Estland har været ofre for russisk afpresning”.⁷⁶ Dette indikerer, at i hvert fald Danmark ville støtte georgisk NATO-medlemskab, men ikke at dette ville blive udfaldet af den samlede proces. At beslutte på baggrund af russisk “afpresning”, som det udtrykkes, kan med rimelighed fortolkes som en dansk magtbalancerende strategi over for Rusland.

DE EMOTIVE HØGE

Som en stærk symbolsk demonstration aflagde præsidenterne for *Polen, Estland, Letland, Litauen* og *Ukraine*, alle forhenværende “fangnationer” i Sovjetunionen (som det blev udtrykt i deres erklæring), et fælles besøg i Tbilisi.⁷⁷ Herved markerede de en samlet holdning, baseret på den stærkt følelsesladede fælleserklæring. Initiativet var blevet taget af den nationalistiske polske præsident Lech Kachinsky. I erklæringen blev andre europæiske landes forsigtige holdninger kritiseret: Man skulle ikke sætte lighedstegn mellem ofre og gerningsmænd, som det skete i symmetriske udtalelser om konflikten (rettet mod duerne, jf. nedenfor). Endvidere blev det beklaget, at Georgien ikke havde fået tildelt MAP-status ved NATO’s Bukaresttopmøde; dette havde Rusland set som grønt lys for en aggression – hvorved man faktisk lagde skylden for konflikten på duerne.⁷⁸ Logikken

⁷⁶ DR Nyheder/Udland, 13. aug. 2008.

⁷⁷ Ukraine regnes ikke med her blandt de emotive høge (eller i nogen anden kategori for den sags skyld), eftersom landet ikke fulgte nogen centralt koordineret kurs. Der var dyb splittelse mellem præsidenten og premierministeren.

⁷⁸ “Joint Declaration on the situation in Georgia by the Presidents of the Baltic states and the Republic of Poland”, 9. aug. MAP = Membership Action Plan: Planen indebærer en reform af de væbnede styrker, adskillelse af civile og militære beføjelser, fuld gennemsigtighed i kommandostrukturene, og den bringer landet på fast kurs mod medlemskab.

bag denne beklagelse er tydeligvis, at russisk magt kun kan stoppes af vestlig magtbalancering i form af tilbud til Ruslands naboer om NATO-medlemskab.

Estland satte fingeren på et ildevarslende perspektiv: “if military action is being justified by the need to protect Russian citizens, then this should cause concern for all countries with Russian nationals living within their borders”.⁷⁹ Med en henvisning til sin egen Ruslandskrise i 2007 tilbød Estland at hjælpe Georgien med erfaringer i håndtering af cyberangreb. Georgien burde, ifølge Estland, også tilbydes den MAP-status, man ikke fik i Bukarest, ved det næstkommende NATO-møde i december 2008.⁸⁰ Bemærkelsesværdigt var også, at regeringsrepræsentanter fra såvel de baltiske lande som Polen med speciel henvisning til Kaukasuskrigen tilkendegav ønsker om at få (amerikanske) NATO-baser på deres territorier.⁸¹ En forøget magtbase var angiveligt nødvendig for at sikre medlemskabets troværdighed. Her foreligger magtbalancering i ordets bogstaveligste forstand.

DE NYOMVENDTE HØGE

I forhold til deres normale adfærdsmønster reagerede de to ikkeallierede stater Sverige og Finland med en usædvanlig skarphed (skønt Finland varetog formandskabet for OSCE⁸²). Sveriges statsminister Fredrik Reinfeldt erklærede, at “vi reagerer skarpt på den russiske voldsanvendelse i Georgien og det faktum, at man fortsætter med at ødelægge infra-

⁷⁹ Estlands udenrigsministerium, 9. aug. 2008.

⁸⁰ Estlands udenrigsministerium, 20. aug. 2008. (Dette skete dog ikke).

⁸¹ Radio Free Europe/Radio Liberty, 12. nov. 2008.

⁸² I denne egenskab gennemførte Finlands udenrigsminister Alexander Stubb penduldiplomati mellem Moskva og Tbilisi sammen med den franske EU-formand Sarkozy.

struktur i landet”. Svensk-russisk bilateralt samarbejde, f.eks. et forestående flådebesøg, blev nedfrosset.⁸³ Forud for det havde udenrigsminister Bildt, som formelt repræsenterede Europarådet (formand), skyndt sig til Tbilisi på en af konfliktenes første dage. Bildt havde også på sin blog formuleret kontroversielle spekulationer om de russiske taktikker og strategier i konflikten: Den “strategisk vigtige BTC-olierørledning fra Aserbajdsjan til Middelhavet ville blive truet. Og efter al sandsynlighed tilsigtes en eller anden form for regimeskifte i Tbilisi”.⁸⁴ Sådanne “worst-case”-spekulationer er netop kernen i en magtbalancerende strategi. Hvad der var endnu mere karakteristisk for den svenske profil, var imidlertid Bildts brug af kontroversielle historiske analogier til den russisk-georgiske konflikt – blandt andet sammenlignede han Ruslands adfærd med Hitlertysklands underminering af Tjekkosllovakiet 1938 – jf. nedenfor.

Finlands udenrigsminister Alexander Stubb fremførte, at “the nation-state and power politics are making a comeback [...] the system of international governance, such as the United Nations, cannot respond effectively to the challenge”. I forhold til Finlands traditionelle forhåbningsfulde FN-retorik⁸⁵ repræsenterer dette en ny “realisme”. Moskvas vægt på at beskytte russere i udlandet blev beskrevet som en afgørende kursændring. Den russiske “invasion” i Georgien ville få en markant indflydelse på finsk sikkerhedspolitik. “Those who maintain that nothing has changed in the world and that this will have no impact whatsoever on assessments of Finland’s foreign, security and defence policy do not in my

opinion inhabit this world”. Dette er en bemærkelsesværdig sætning i en finsk sammenhæng, hvor en beroligende retorik altid har hørt til dagens orden. Endvidere, “while Russia did not pose a military threat to Finland, it had taken steps that were neither desirable nor acceptable for Finland”. Måske ville Finland endog overveje NATO-medlemskab.⁸⁶ Mens NATO-medlemskab tidligere er blevet beskrevet som en “option” i finsk retorik, var det nye at sammenkæde det med konkret russisk adfærd. Fremhævelsen af NATO-medlemskab som en mulighed repræsenterer en stærk magtbalancerende i forhold til naboen i øst: at true med at lægge det finske lod i en konkurrerende vægtskål. Stubb har imidlertid lagt afstand til Bildts brug af historiske analogier i situationen.⁸⁷

DUERNE

Tyskland indtog en pragmatisk holdning til konflikten: “pointing the finger of blame for the outbreak of the recent escalation won’t help anyone”. Hvis EU ville spille en vigtigere rolle, måtte man bevare åbne kommunikationskanaler til både Tbilisi og Moskva. “Do we want strong-worded statements to air our frustration and our sadness of so much human suffering at Europe’s doorstep? Or do we want Europe to remain capable of playing a constructive role in bringing lasting peace to the Caucasus?”⁸⁸ På det konkrete plan advarede Steinmeier mod at agere overilet ved f.eks. at suspendere samtalerne om en “partnerskabs- og samarbejdsaftale” mellem EU og Rusland. Ifølge Steinmeier “er [det] lige så meget i vor interesse som i deres”, at Rusland

⁸³ TT, 18. aug.

⁸⁴ Alla dessa dagar, Carl Bildts blog, 9. aug. 2008.

⁸⁵ Jf. f.eks. tale af præsident Urho Kekkonen, “International Tension and the Neutral States”, Kekkonen, 1973: 157-59.

⁸⁶ Finlands udenrigsministerium, 25. aug. 2008.

⁸⁷ Ekots lördagsintervju (Sveriges radio, P1), 4. okt. 2008.

⁸⁸ Udenrigsminister Steinmeier, 13. aug. 2008, i forbindelse med EU’s udenrigsministermøde. Auswärtiges Amt.

kommer med i WTO, og NATO-Rusland-Rådet er uundværligt.⁸⁹ Som det turde fremgå, er Tyskland nærmest et mønstereksempel på indbindingsstrategien.

Der var dog en nuance mellem udenrigsministerens og kansler Merkels udtalelser. Merkel fandt "some of Russia's actions disproportionate and [...] the presence of Russian troops in Georgia proper not sensible".⁹⁰ Den tyske kansler besøgte både den russiske præsident Medvedev ved hans sommerresidens i Sotji (den 15. august) og den georgiske præsident kort derefter.⁹¹

Norske udtalelser om konflikten havde som de tyske et symmetrisk præg: "also Georgia has a responsibility for acting in conformity with international rules in the tense situation".⁹² I lighed med Tyskland advarede Norge mod Ruslandssanktioner (magtbalancering) og mod straffeforanstaltninger, som ville skade samarbejdskanalerne. Indbinding er m.a.o. den norske strategi. Næsten som en apologi for Rusland fremhævede udenrigsminister Støre, at "we still have to reckon with unpredictability on the part of Russian authorities, noting that the country is still undergoing a major transformation".⁹³ Formentlig for at undgå et pessimistisk billede af Norges sikkerhedssituation observerede Støre, at "when dealing with the Nordic countries, for example, they [the Russians] can be cooperative and professional, but when dealing with former republics of the Caucasus, they can be bullying or even brutal; in other words, experi-

ences cannot be transferred from one context to the other".⁹⁴ I forbindelse med den årlige samling af norske ambassadører i Oslo forklarede Støre: "Norway is dictated by a sober consideration of our interests; we meet Russia both as a neighbour and with our historic need for NATO belonging. Since the 1990s, we have developed one of the most innovative regional neighbour policies in Europe".⁹⁵ Dette er en overraskende eksplicit beskrivelse af Norges klemme mellem NATO-loyalitet og bilaterale økonomiske og politiske interesser. Ingen norsk politiker var involveret i rejsediplomati, men Støre havde en telefonsamtale med sin russiske kollega Lavrov.

RUSLANDSSTØTTEN

Som udtrykt af udenrigsminister Frattini er *Italiens* premierminister Berlusconi en "close ally of Russia's prime minister Putin". Som duerne bestræbte Italien sig på at holde alle kanaler til Rusland åbne, og specielt anbefalede man, at NATO-Rusland-Rådet skulle fortsætte sin funktion (omend forgæves). Frattini, der besøgte Moskva, hævdede, at "war has pushed Georgia further away from Europe".⁹⁶ Da USA's vicepræsident Cheney besøgte Rom på hjemvejen fra Georgien, var hans formål helt tydeligt at skubbe Italien "på plads" i det vestlige geled. Dette lykkedes imidlertid ikke, for at sige det mildt. I stedet fik han at vide af Berlusconi, at "Russia and Europe are both part of the West, not two separate parts, but one"⁹⁷ – m.a.o. italiensk (berlusconisk) identifikation med Rusland (Putin). Berlusconi ytrede ikke et kritisk ord om Rusland, men fortalte i stedet om sit personlige diplomati

⁸⁹ Interview med udenrigsminister Steinmeier, Welt am Sonntag, 18. aug. 2008.

⁹⁰ <http://www.bundeskanzlerin.de>, 15. aug. 2008.

⁹¹ Allerede 17.-19. juli havde udenrigsminister Steinmeier mødet mellem abkhasiske, georgiske og russiske ledere, eftersom eskalationsrisikoen ansås som mere alvorlig i Abkhasien end i Sydossetien.

⁹² Udenrigsminister Støre, *Aftenposten*, 11. aug. 2008.

⁹³ Udenrigsminister Støre, *Aftenposten*, 18. aug. 2008.

⁹⁴ Udenrigsminister Støre, *Aftenposten*, 19. aug. 2008.

⁹⁵ Udenrigsminister Støre, *Aftenposten*, 25. aug. 2008.

⁹⁶ *International Herald Tribune*, 12. aug. 2008.

⁹⁷ *Financial Times*, 9. sep. 2008.

for at forhindre, at konflikten kom til at anstifte en ny kold krig. Berlusconi agerede m.a.o. mægler mellem Rusland og Vesten, ikke mellem Rusland og Georgien. Alt i alt turde det fremgå, at Italien var Ruslandsstøtte, baseret på identifikation, snarere end due. Der forekom end ikke mild kritik af Rusland.⁹⁸

DE RESTERENDE EUROPÆISKE LANDE – OG EN SAMMENFATNING

Frankrig byder på nogle klassificeringsvanskeligheder, hovedsageligt fordi landet varetog EU-formandskabet i den aktuelle periode. Dette gør det vanskeligt at skelne mellem EU-rollen og den "virkelige" franske holdning. Udenrigsminister Kouchner fremkom med nogle kontroversielle udtalelser vedrørende etnisk udrensning i udbryderrepublikkerne og behovet for sanktioner mod Rusland. Imidlertid blev han korrigeret af præsident Sarkozy, for hvem bredere overvejelser gjorde sig gældende.⁹⁹ Præsidenten var villig til at gå gennem ild og vand for at identificere en fælles EU-holdning, der kunne muliggøre en fremtrædende EU-rolle (og dermed en rolle for Frankrig) i konflikten – i praksis en mæglerrolle. For at denne skulle være realistisk, måtte en dialog kunne føres også med Rusland. Denne overvejelse bragte i praksis Frankrig tæt på dueerne – men dog med en kritisk holdning.

EU-positionen, som var en art laveste fællesnævner af medlemslandenes synspunkter, kom til at fungere som grundlag for Sarkozys intense penduldiplomati mellem Moskva og Tbilisi. Med tilbagetrækningen af de rus-

siske styrker til udbryderrepublikkerne lykkedes det for Sarkozy og EU at fremstå som en førsteklases international mægler – skønt tilbagetrækningen måske blot skyldtes russisk "mission accomplished" (hvad der var sket uden en aktiv EU-rolle, er ifølge sagens natur vanskeligt at klargøre).

Trods succesen var det imidlertid stjerneklart, at EU bestod af et konglomerat af divergerende nationale synspunkter – de traditionelle høge, de emotive høge, de nyomvendte høge, dueerne og endog en decideret Ruslandsstøtte. Høgenes kernestrategi, det være sig de traditionelle (USA, Storbritannien og Danmark), de emotive (Polen, Estland, Letland og Litauen) eller de nyomvendte (Sverige og Finland), var at magtbalancere den russiske selvhævdelse. Dette skete ikke ved skrappe midler som militær indgriben eller økonomiske sanktioner, men princippet i fordømmelserne og nedfrysningen af forskellige typer af forbindelser med Rusland var alligevel kvalitativt det samme: at Rusland skulle straffes. Nogle af høgene, omend ikke de emotive, havde som et sekundært ønske, at dialogen ikke helt skulle afbrydes.

Ud over Tyskland og Norge, som blev analyseret ovenfor, omfattede duekategorien også Portugal, Spanien, Beneluxlandene, Ungarn, Slovakiet, Grækenland, Vestbalkanlandene, Makedonien og Tyrkiet. Deres kernestrategi var den pragmatiske indbinding af Rusland. Identifikation med Rusland (Putin) konstateredes i tilfældet Italien (Berlusconi), den eneste Ruslandsstøtte. Bortset fra de her nævnte lande var der naturligvis også enkelte, der befandt sig et sted i grænseområdet mellem to kategorier. For eksempel syntes Østrig at være midt imellem due og nyomvendt høj.¹⁰⁰ Endvidere bør det bemærkes, at Ukraine ikke havde nogen samlet reaktionsprofil overhovedet.

⁹⁸ Ifølge en diplomat fra et af de nye EU-lande var Italien Vestens "trojanske hest" i konflikten. Som det fremgår, er der imidlertid intet hemmeligt eller konspiratorisk ved Berlusconis holdning – som begrebet "trojansk hest" indebærer.

⁹⁹ Schuck, 2008.

¹⁰⁰ Winkler, 2008.

AT FORKLARE REAKTIONERNE

Selvsagt er der ikke én forklaring på, hvad der lå bag alle europæiske landes reaktionsmønstre i den aktuelle konflikt. På den anden side er det heller ikke et stort virvar, hvor der kun er unikke faktorer på spil for hvert enkelt land. Med udgangspunkt i teorier opstillet andetsteds¹⁰¹ skal her findes nogle (formodet) generelt virkende faktorer. Analysen er dog foreløbig, idet centralt kildemateriale selvsagt endnu ikke er tilgængeligt.

Vi skal først se på, hvor langt teorien om “proximate power balancing” kan føre os – tanken om, at stater magtbalancerer nabomagt, hvis det er muligt og realistisk.¹⁰² I den her aktuelle situation er det Ruslands magtdemonstration, der er udfordringen. Den umiddelbare demonstration var naturligvis den militære lynsejr i Georgien, herunder etableringen af brede “sikkerhedszoner” i tilslutning til udbryderrepublikkerne Abkhasien og Sydossetien. I et større perspektiv var det omdannelsen af de sydkaukasiske republikker fra at være gråzone mellem NATO og Rusland til at være russisk interessesfære. Dette blev igen anskuet på baggrund af Ruslands økonomiske fremgang i Putins anden embedsperiode, baseret bl.a. på stærkt stigende olie- og gaspriser. Putinregimets mere og mere autoritære og nationalistiske præg (stigende ideologisk afstand til Vesten) gjorde disse udviklinger truende set fra Vesten. Jordbunden var gødet for trusselscenarier for ikke mindst Ukraine – som Georgien en Ruslandspenetreret nabostat – hvis ledelse ligesom den georgiske arbejdede på opnåelse af NATO- og EU-medlemskab på sigt. Ville Ukraine blive det næste offer for russisk ekspansionisme?

¹⁰¹ Mouritzen, 1998; Mouritzen & Wivel, 2007.

¹⁰² Ikke at forveksle med neorealitisk teori som udviklet af Waltz (1979), der fokuserer på den systemiske magtfordeling og er blind over for den rumlige faktor i international politik. “Proximate power balancing” hører til i den bredere realistiske eller geopolitiske tradition.

Anvender vi ovennævnte teori på denne russiske udfordring, må vi *forvente*, at magtbalancerende adfærd er relevant, mulig og realistisk for først og fremmest de traditionelle europæiske stormagter Storbritannien, Frankrig og Tyskland, alle med en betydelig geografisk interesseradius. Hertil kommer, at følgende stater langs den russiske perimenter må forventes at balancere: Norge (med en lang grænse til Rusland i Barentshavet), Finland, Sverige, Estland, Letland, Litauen, Danmark, Polen (konkurrerende med russisk indflydelse i Ukraine), Rumænien (konkurrerende med russisk indflydelse i Moldova/Transnistrien) og Tyrkiet (potentielt konkurrerende med Rusland i de sydkaukasiske og centralasiatiske republikker). Magtbalancering var *relevant*, fordi disse stater er beliggende tæt på den russiske magtbase og, i et “worst-case”-scenarie, mulig genstand for russisk magtprojicering. For det andet var det *muligt og realistisk*; de behøvede ikke at overveje “fear bandwagoning” (frygtbaseret tilpasning). De tre baltiske lande samt Norge, Danmark, Polen og Rumænien var alle forankrede i NATO’s “sikre havn” (artikel 5); for de baltiske landes vedkommende kunne dette kompensere for deres samfundsmæssige Ruslandspenetrering. Finland og Sverige, skønt uden for NATO, kunne træde ind med kort varsel, og Finland spillede faktisk NATO-kortet, som vi så ovenfor. De var endvidere blevet EU-medlemmer siden deres tid som neutrale under den kolde krig, og de var begge samfundsmæssigt ikkepenetrerede i forhold til Rusland. Magtbalancering ville derimod *ikke* være mulig for Moldova, Ukraine eller (endnu mindre) Belarus, som alle var Ruslandspenetrerede og for store grupperes vedkommende også identificerede sig med Rusland.

De resterende europæiske stater kan forventes at have alternative prioriteringer, idet

magtbalancering ikke skulle være relevant i forhold til deres egne umiddelbare interesser. For dem kunne indifferens være en mulighed såvel som f.eks. “profit bandwagoning” – tilpasning til Rusland motiveret af udsigt til økonomisk udbytte.

Så meget om de teoribaserede forventninger. Hvordan forholder de sig så til de faktiske reaktioner på konflikten, som vi har kortlagt? Blandt stormagterne balancerede Storbritannien som forventet. Frankrig balancerede en smule, men gjorde i øvrigt EU’s mæglingsstrategi til sin egen nationale strategi. Tyskland balancerede slet ikke. Blandt de resterende forventede magtbalancerende stater levede Finland, Sverige, Estland, Letland, Litauen, Danmark, Polen og Rumænien alle op til forventningen (omend i forskellig grad). Deres reaktioner kan m.a.o. forklares af teorien om “proximate balancing” (hvilket naturligvis ikke udelukker, at der kan være andre teorier, der kan gøre det samme).

DE TRE TEORIAFVIGELSER: TYRKIET, TYSKLAND OG NORGE

Der var tre lande, der ikke levede op til forventningen om magtbalancering: Tyrkiet, Tyskland og Norge. Deres konfliktreaktion kan m.a.o. ikke forklares af teorien om “proximate balancing”. Lad os kort se på, om vi kan finde alternative forklaringer på deres reaktioner.

Tyrkiet er dybt økonomisk afhængigt af Rusland – specielt når det drejer sig om olie- og gasforsyninger. For at illustrere den økonomiske magtasymmetri kan nævnes, at mens Rusland i 2008 var Tyrkiets vigtigste handelspartner, var Tyrkiet kun Ruslands syvendevigtigste partner.¹⁰³ Samtidig var Tyrkiet stærkt utilfreds med Bushadministrationen; Irakkriegen havde styrket kurdernes stilling og

i tyrkisk optik derved skabt en alvorlig trussel mod Tyrkiets egen territoriale integritet. Uagtet formelle allianceforhold tyder meget derfor på, at Tyrkiet gjorde en politisk dyd ud af den økonomiske nødvendighed og udskiftede sit “strategiske partnerskab” med USA til fordel for et tilsvarende med Rusland. På denne baggrund bliver den meget forsigtige tyrkiske reaktion på Ruslands fremfærd i Kaukasus ganske logisk.

De *tysk*-russiske handelsrelationer er langt mere symmetriske end de tyrkisk-russiske, så Rusland har ingen økonomisk klemme på Tyskland. Der er imidlertid tale om en stærk *gensidig* økonomisk afhængighed,¹⁰⁴ bl.a. baseret på flere store samarbejdsprojekter. På dette grundlag har Tyskland en interesse i indbinding af Rusland, herunder i at integrere Rusland mere i verdensøkonomien og den europæiske økonomi. Det er dog stadig ikke oplagt ud fra dette, hvorfor Tyskland ikke også hævede stemmen i forbindelse med Kaukasuskonflikten (som Frankrig trods alt gjorde). Det skal her bemærkes, at Tyskland også generelt opretholder en meget Ruslandspositiv/forsigtig profil. En vigtig årsag hertil er formentlig den kollektive skyld, som Tyskland og hele det tyske politiske system bærer med sig fra Anden Verdenskrig – ikke mindst fra Ruslandsfelttoget. Hertil skal evt. føjes Gorbatsjovs muliggørelse af den tyske genforening i 1990 og en evt. hemmelig “deal” indgået i den forbindelse.¹⁰⁵

Også *Norge* afstod fra at magtbalancere i situationen. I modsætning til Tyrkiet og Tyskland er Norge helt uafhængigt af Ruslands (eller for den sags skyld andres) energiresourcer. Men Norge og Rusland har store

¹⁰³ Kanbolat, 2009.

¹⁰⁴ Noël, 2008, fig. 10: “Russian gas as a share of primary gas supply (2006)”.

¹⁰⁵ Disse og andre forklaringer, der henviser til “fortidens skygge”, er genstand for undersøgelser i et særligt projekt ved DIIS om “the presence of the past” (ledet af Hans Mouritzen).

samarbejdsprojekter¹⁰⁶ og tillige et indbyrdes konfliktpotentiale i Barentshavet, hvor man har en lang og stedvis omstridt grænse. Der er olie- og fiskeriinteresser på spil såvel som russisk nukleart affald fra Murmansk og Kollahalvøen. Området er sikkerhedspolitisk ømtåleligt for begge parter. På dette grundlag er det nærliggende at forstå den forsigtige norske kurs i situationen (såvel som mere generelt i forhold til Rusland), som er baseret på en interesse i indbinding, men også i nogen grad er et udtryk for tilpasning (“fear bandwagoning”).¹⁰⁷ NATO er nemlig ikke noget optimalt redskab i nord: “Udfordringerne Norge står overfor i nord er imidlertid i stor grad av en slik art at Norge ikke vil kunne, eller ønske å håndtere disse gjennom NATO”.¹⁰⁸

SVERIGES OVERBALANCERING

Sverige magtbalancerede som forudsagt teoretisk, men overspillede i betydelig grad sine kort. Udenrigsminister Carl Bildt sammenlignede, som den eneste statsleder, Ruslands ønske om at beskytte russere i Georgien med bl.a. Hitlertysklands anvendelse af sudetertyskerne til at underminere Tjekkoslovakiet i 1938.¹⁰⁹ Bildt løb herved risikoen, analogiens fortjenester ufortalt, for at fornærme en stormagtsnabo – hvilket lykkedes til fulde (bl.a.

¹⁰⁶ For eksempel ejer StatoilHydro en 24 %-andel i det selskab, der skal udvikle det russiske Shtokmanfelt (naturgas). Jf. f.eks. <http://www.regjeringen.no>, 25. okt. 2007.

¹⁰⁷ For første gang siden den kolde krig har man i en norsk udrødning beskrevet Rusland som et sikkerhedspolitisk problem – omend potentielt og begrænset til visse territoriale krænkelser. Der tales om “økt risiko for alvorlige episoder knyttet til ressursutnyttelse eller militær aktivitet”, især i forhold til “råderetten over ressursene i to havområder i nord, hvor grensene fremdeles er omstridte”. Havområdet omkring Svalbard fremhæves specielt. Se Forsvarsdepartementet, 2007: 17.

¹⁰⁸ Forsvarsdepartementet, 2007: 18. Dette skyldes bl.a., at Norges allierede ikke til fulde deler Norges opfattelse af havområdernes folkeretslige status.

¹⁰⁹ Ekots lördagsintervju (Sveriges radio, P1), 4. okt. 2008.

blev han selv erklæret uønsket i Moskva). Bildts stærke stilling i den svenske regering (som fhv. statsminister) og i forhold til det svenske udenrigsministerium gjorde det muligt for ham stort set at håndtere sagen på egen hånd.¹¹⁰ Ministeriets statsræson, traditionelle forsigtighed og almindelige inertie kunne herved ignoreres.

PERSPEKTIVERINGER

Alt i alt har vi set, at magtbalanceforklaringen (“proximate balancing”) på staternes reaktioner fungerer i ni ud af 13 forventede tilfælde. For de resterende fire tilfælde vedkommende kan der gives plausible grunde til, at det pågældende land valgte en anden strategi. Blandt de ikkeforventede tilfælde forekom ingen magtbalancering. Dette betyder for det samlede europæiske billede, at der faktisk var betydeligt flere duer end høje i forhold til Rusland. Under alle omstændigheder var der tale om en vestlig polyfoni, der gjorde det umuligt for såvel EU som NATO at højne den laveste fællesnævner.

Det beskrevne mønster er i fin overensstemmelse med andre krisesituationer efter den kolde krig: Er man høj hhv. due i én situation, er man det hver gang (med ganske få undtagelser). Endvidere hænger en stats Ruslandsprofil også sammen med en række beslægtede profiler: Er staten høj over for Rusland, er den atlantist i forholdet til USA, skeptisk over for dybdeintegration i EU og et af NATO uafhængigt europæisk sikkerheds- og forsvarspolitisk samarbejde. Samtidig er staten entusiastisk over EU- og NATO-udvidelse, og den vil antage en høj demokratisk værdiprofil i sin kritik af interne russiske forhold. Og omvendt med duerne. Men dette vil blive behandlet i anden sammenhæng.

¹¹⁰ Interview med Ann-Sofie Dahl, 20. nov. 2008.

LITTERATUR

- Forsvarsdepartementet (2007): "Et styrket forsvar", *Norges offentlige utredninger* 2007:15. (<http://www.regjeringen.no/pages/2027693/PDFS/NOU200720070015000DDDPDFS.pdf>).
- Kanbolat, Hasan (2009): "Turkish-Russian Relations after Gul's Moscow Visit", *The Journal of Turkish Weekly*, 15. februar 2009. (<http://www.turkishweekly.net/news/64590/turkish-russian-relations-after-gul-39-s-moscow-visit.html>, 23. juli 2009).
- Kekkonen, Urho (1973): *Neutrality. The Finnish Position*, London: Heinemann.
- Mouritzen, Hans (1998): *Theory and Reality of International Politics*, Aldershot, Storbritannien: Ashgate.
- Mouritzen, Hans & Anders Wivel (red.) (2007): *The Geopolitics of Euro-Atlantic Integration*, London: Routledge [paperbackudgave].
- Noël, Pierre (2008): "Beyond Dependence: How to Deal with Russian Gas", *European Council on Foreign Relations*, 7. november 2008, fig. 10: "Russian gas as a share of primary gas supply (2006)". (http://www.ecfr.eu/content/entry/russia_gas_policy_brief).
- Radio Free Europe/Radio Liberty (2008): "Gates seeks to reassure Baltics, Ukraine at NATO meeting", 12. november 2008. (http://www.rferl.org/content/Gates_Seeks_To_Reassure_Baltics_Ukraine_At_NATO_Meeting/1348317.html).
- Schuck, Nathalie (2008): "Russie: Sarkozy contredit Kouchner", *Le Parisien*, 30. august 2008. (<http://www.leparisien.fr/abo-politique/russie-sarkozy-contredit-kouchner-30-08-2008-183533.php>, 24. juli 2009).
- Waltz, Kenneth (1979): *Theory of International Politics*, New York: Random House.
- Winkler, Hans (2008): "Europe is a continent of confidence", 22. august 2008. (<http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry/newspreseaussendungen/2008/winkler-europa-ist-ein-kontinent-der-zuversicht.html>).

EFTERSKRIFT: ET ÅR EFTER AUGUSTKRIGEN

Jørgen Staun

Uanset hvem der løsnede det første skud og af hvilken årsag, er de menneskelige omkostninger af femdageskrigen i august 2008 imellem Georgien og Rusland ikke til at komme udenom: flere hundrede døde og tusinder af sårede, heraf mange civile, samt titusinder af fordrevne, først og fremmest georgiere, fra deres tidligere landsbyer i Sydossetien og i Abkhasien. Ifølge den russiske Undersøgende Komité er antallet af dræbte sydossetere indtil videre opgjort til 365, den seneste påførte på listen er en Ljubov Savelievna Zassejeva, født 1930.¹¹¹ Rusland opgør antallet af dræbte russiske soldater til 64 og 283 sårede, mens tre fortsat er forsvundet. De georgiske myndigheder opgør antallet af dræbte soldater til 169,¹¹² hertil er 17 fortsat savnede, 42 soldater taget til fange, og 1.964 er opgjort som sårede. Oprindeligt angav de georgiske myndigheder antallet af dræbte georgiske civile til 228, men det tal er siden sænket til 69. Hertil kommer 872 civile georgiere, som er registreret som savnede.

Ifølge FN's Flygtningehøjkommissariat UNHCR var antallet af fordrevne 192.000, heraf 127.000 georgiere fra Sydossetien, 30.000 internt fordrevne georgiere fra Geor-

giens hovedland og 35.000 sydossetere, som flygtede nordpå fra Sydossetien ind i Nordossetien i Rusland.¹¹³ Således fulgte flygtningestrømmen hovedsageligt de etniske linjer, hvor georgierne flygtede mod syd ind i Georgien, og sydosseterne flygtede mod nord ind i Rusland. Den 23. oktober var omkring 24.000 internt fordrevne georgiere fra Sydossetien fortsat ikke i stand til at vende tilbage til deres hjem, mens lidt under 2.000 georgiere fra Abkhasien endnu var fordrevne. Herudover havde 10.000 fordrevne georgiere fra de områder, hvor de russiske styrker havde oprettet sikkerhedszoner, endnu ikke været i stand til at vende tilbage. Ifølge International Crisis Group var der i juni 2009 stadig omkring 25.000 etniske georgiere, som var fordrevne.¹¹⁴ Dertil kommer de godt 220.000 fordrevne fra krigen i starten af 1990'erne, hvoraf mange endnu bor i de opsamlingslejre, som de blev anvist i sin tid.¹¹⁵

Alle parter – Georgien, Rusland og Sydossetien – begik menneskerettighedskrænkelser i løbet af konflikten. Således kritiserer Amnesty International de georgiske styrker for ikke at have taget de nødvendige forholdsregler til at beskytte civile under deres angreb på Tskhinvali, hvor der eksempelvis blev brugt såkaldte GRAD-raketter, som kun har begrænset nøjagtighed og derfor ikke bør benyttes i områder med civile.¹¹⁶ Amnesty konkluderer efter analyser af satellitbilleder og øjenvidnerapporter, at hovedandelen af den ødelæggelse, som er sket i Tskhinvali by er sket under de indledende bombardementer den 7. august om aftenen og den følgende nat – ikke, som georgierne hævder det, under det russiske modangreb i de næst-

¹¹¹ <http://www.ossetia-war.com/dvlist>. På den russiske udgave af listen er nr. 365 en 14-årig pige, Шаназарова, Альбина Чоршанбиевна. Jævnfør <http://www.osetinfo.ru/spisok>. Tallet på 365 er langt fra de officielle russiske udmeldinger om "folkemord", som var en af de officielle årsager til Ruslands militære intervention, hvor man talte om mellem 1.600-2.000 dræbte. Se f.eks. "Beginning of Working Meeting with Prime Minister Vladimir Putin", 10. aug. 2008. (http://www.kremlin.ru/eng/text/speeches/2008/08/10/0343_type82913_205084.shtml). 10. aug. 2008 siger Putin: "Dette er helt igennem et folkemord [...] de er blevet fuldstændig vanvittige" (RIA Novosti, 2008).

¹¹² Reuters, 21. februar 2009.

¹¹³ UNHCR, 2008.

¹¹⁴ International Crisis Group, 2009: 4.

¹¹⁵ Amnesty International, 2008: 49.

¹¹⁶ Amnesty International, 2008: 26-28, 60.

følgende dage.¹¹⁷ Således var hovedparten af den skade, bygningerne blev påført, til stede på satellitbilleder allerede den 9. august. Den georgiske regering har endvidere indrømmet, at man har brugt (forbudte) klyngebomber mod militære mål, men også i områder og på et tidspunkt, hvor der var høj risiko for at ramme civile. Også de russiske styrker benyttede sig af klyngebomber ved flere lejligheder under konflikten. Amnesty kritiserer de russiske styrker for manglende skelnen mellem civile og militære mål under angreb på georgiske stillinger, med civile dræbte og destruktion af civile bygninger til følge. Europarådets parlamentariske forsamling (PACE) har endvidere kraftigt kritiseret, at Rusland og Sydossetien ikke forhindrede den "etniske udrensning, som blev begået i etnisk georgiske byer i Sydossetien og i 'bufferzonen' af irregulære militære enheder og bander".¹¹⁸ Således foregik der en systematisk ødelæggelse af georgiske landsbyer og angreb mod civile georgiere i Sydossetien og i de russiskkontrollerede områder i Georgien efter våbenhvilen den 15. august. Satellitbilleder fra UNOSAT (FN) viser, hvorledes systematisk ødelæggelse via ildspåsættelse – ikkevæbnede kamphandlinger – fandt sted så sent som den 22. august.¹¹⁹ Medlemmer fra sydossetiske paramilitære grupper har endvidere fortalt Human Rights Watch, at de og folk fra deres enheder nedbrændte georgiske huse for at sikre, at de etniske georgiere ikke ville have noget sted at vende tilbage til. Observatørerne fra Human Rights Watch har også selv været vidne til omfattende plyndringer og ødelæggelser af georgisk ejen-

dom.¹²⁰ International Crisis Group har derudover kritiseret Rusland for udtalelserne fra Putin og Medvedev om, at georgierne havde begået eller var i færd med at begå folkemord på sydosseterne. Disse udtalelser synes således at have fremprovokeret angreb på georgiske landsbyer og civile af sydossetiske irregulære enheder.¹²¹ Påstandene om folkemord på sydosseterne vedbliver i øvrigt at komme fra hel- og halvofficiel russisk side på trods af undersøgelserne fra Den Undersøgende Komité, som blev nedsat den 13. august 2008 og indtil videre har opgjort det ovennævnte tabstal til 365 mennesker.

De politiske konsekvenser er det heller ikke til at komme udenom. For Georgiens vedkommende er det først og fremmest tabet af udbryderrepublikkerne Abkhasien og Sydossetien, der nok de facto har været uden for Georgiens kontrol siden krigen i starten af 1990'erne, men som nu endeligt har fået fastslået deres uafhængighed af Tbilisi. For på trods af at hverken Abkhasien eller Sydossetiens identitet som selvstændige stater p.t. er anerkendt af andre end Rusland og Nicaragua¹²², tilsiger magtforholdene i området, at deres uafhængighed af Georgien er garanteret af Rusland i overskuelig fremtid. At både Abkhasien og Sydossetien har åbenbare vanskeligheder ved at fungere som selvstændige stater, og økonomisk, politisk og militært er så afhængige af Rusland, at der nok mere eller mindre er tale om en egentlig annektering, er så en

¹¹⁷ Amnesty International, 2008: 28; American Association for the Advancement of Science and Amnesty, 2008: 17.

¹¹⁸ Europarådets Parlamentariske Forsamling, 2009.

¹¹⁹ Human Rights Watch, 2008. Satellitbillederne fra UNOSAT kan ses på http://unosat.web.cern.ch/unosat/asp/prod_free.asp?id=101.

¹²⁰ Human Rights Watch, 2008.

¹²¹ International Crisis Group, 2009: 4.

¹²² Derfor har der ligget et vist pres på Ruslands traditionelle støtter, f.eks. Belarus, for at anerkende republikkerne, indtil videre uden held. Således hævdede Belarus' præsident, Aleksandr Lukasjenko, i et interview til det belarussiske nyhedsbureau BelTA i juni i år, at russiske embedsmænd havde gjort et lån på 500 millioner dollar betinget af, at Belarus anerkendte Abkhasien og Sydossetien. En påstand, der dog benægtes af Rusland. Barry, 2009.

anden sag.¹²³ Men det ændrer ikke ved det geopolitiske faktum, at Ruslands rolle som republikkernes sikkerhedspolitiske garant er slået så fast, at ingen, heller ikke regeringstoppen i Tbilisi, kan være i tvivl.

Hvad Georgiens muligheder for at opnå medlemskab af NATO angår, så det umiddelbart efter krigsudbruddet lidt ud, som om Georgien havde fået en masse venner: "I dag er vi alle georgiere", som det lød fra de mest Ruslandskritiske røster, eksempelvis den amerikanske præsidentkandidat John McCain.¹²⁴ Også lande, der i NATO-kredsen traditionelt har været modstandere af et georgisk NATO-medlemskab, nemlig Tyskland og Frankrig, syntes for en (kort) stund at have blødt lidt op over for Georgien. Således valgte den tyske kansler Angela Merkel eksempelvis at stille sig side om side med Mikheil Saakasjvili på en pressekonference i Tbilisi den 17. august, hvor hun bakkede op om et georgisk medlemskab: "Georgien vil blive medlem af NATO, hvis det vil – og det vil det", sagde hun ved den lejlighed til pressen – uden dog at sætte dato på.¹²⁵ Forholdet mellem den tyske kansler og den russiske præsident havde da også været ganske køligt, da Merkel besøgte Medvedev ved sommerresidensen i Sotji få dage forinden. Her havde Merkel blandt andet kritiseret Rusland for "overdreven" brug af magt over for Georgien og insisteret på, at de russiske styrker skulle trækkes tilbage til de stillinger, de var i før krigsudbruddet. Men den opbakning fra Vesten, som Georgien i al fald nød i mere officielle arrangementer un-

der og i tiden umiddelbart efter krigen, svandt langsomt ind, efterhånden som det blev dagligdag igen, og efterhånden som det stod mere og mere klart, at det var georgierne selv – og frem for alt Saakasjvili – der bar størstedelen af ansvaret for krigshandlingernes begyndelse. Sandsynligheden for et georgisk medlemskab af NATO inden for overskuelig fremtid er således endnu mindre end før krigsudbruddet. Dette skyldes ikke mindst den fortsatte uro i området, med jævnlige træfninger mellem georgiske, sydossetiske og russiske styrker. Men det skyldes givetvis også det efterhånden noget blakkede ry, som Georgiens demokrati lider under som følge af den bølge af beskyldninger om magtmisbrug og korruption, der i de senere år er skyllet ind over Saakasjviliregeringen. Efter en ambitiøs start i tiden efter Rosenrevolutionen i december 2003 skete der imellem 2006 og 2008 en mærkbar centralisering af magten omkring personen Saakasjvili. Protester fra oppositionens side blev slået ned af politiet, medierne blev udsat for et øget pres, og der blev fremsat en række beskyldninger om korruption mod Saakasjvili, uden at dette dog førte videre.¹²⁶

Hvis der er en lære for Saakasjvili af begivenhederne – andet end at man bør tænke sig om en gang til, før man turrer den russiske bjørn – så er det, at hvad angår NATO-medlemskab, burde Georgien i tiden efter våbenhvilen, hvor der stadig var stor opbakning til georgierne, have presset hårdere på for at få konkrete indrømmelser. Man skulle have haft en dato for MAP-medlemskabet, altså en dato for, hvornår man kunne indlede konkrete medlemskabsforhandlinger. For nu, et år efter, er støtten til Saakasjvili forstummet og erstattet af reservation – ikke uden grund, forstås. For på trods af geor-

¹²³ Således indgik både Sydossetien og Abkhasien pr. 30. april 2009 eksempelvis femårige aftaler med Rusland om at overdrage al kontrol med deres grænser op mod Georgien, hvorved den russiske føderations ydergrænser nu reelt går langs Abkhasiens og Sydossetiens grænse mod Georgien. International Crisis Group, 2009: 4-5.

¹²⁴ Barnes, 2008.

¹²⁵ Beste, 2008.

¹²⁶ Parfitt, 2008.

giernes vedvarende anstrengelser for, at konflikten ikke skal blive glemt, sker der ganske langsomt det med augustkrigen i Kaukasus, som der før eller siden sker med alle krige: De glemmes, og verden går over til næste punkt på dagsordenen.

Hvis vi herefter kaster blikket på Rusland, bærer den russiske reaktion præg af, at man på forhånd havde valgt, at hvis Georgien eskalerede konfliktniveauet i området, ville man benytte sig af sin overvældende militære styrke og sit sandsynlige luftherredømme til at sætte Georgien "på plads". Hvorfor valgte man ikke blot at tvinge de georgiske styrker ud af Sydossetien, men også at bombe lufthavne og militærbaser langt inde på georgisk territorium, samt at besætte vigtige dele af Georgien, herunder den strategisk vigtige hovedfærdselsåre ved byen Gori, som binder landet sammen fra øst til vest? Alt sammen var det logisk ud fra et militærstrategisk synspunkt, men ikke desto mindre risikabelt set fra en udenrigspolitisk synsvinkel på grund af risikoen for et kraftigt forværret forhold til Vesten og især USA. Den russiske aktion i Georgien handlede således ikke mindst om at sende et signal til Vesten om, at Rusland nu var tilbage som stormagt og fremover agter at følge sine egne interesser. Også når disse går på tværs af Vesten og også med militære midler – det sidste i al fald i det tidligere sovjetiske område (Baltikum undtaget). Og det handlede om at vise, at Rusland vil gå langt for at forhindre lande, som det anser som liggende i sin interessesfære, i at blive medlemmer af NATO.

Russernes storstilede militære aktion i Georgien ligger i direkte forlængelse af den udenrigspolitiske tænkning, der har domineret i Kreml i de senere år.¹²⁷ Ifølge denne tænkning har Rusland en historisk ret til at

være den dominerende stormagt i det tidligere sovjetiske område, herunder Kaukasus. Der er tale om en traditionel geopolitisk nulsumstænkning, som går ud på, at hvis USA eller Vesten (NATO) gør sin indflydelse gældende i et område, svækker det tilsvarende Ruslands indflydelse. Rusland har således i en årrække følt sig "trængt tilbage" af øget amerikansk tilstedeværelse i Centralasien og Kaukasus, som Rusland traditionelt har set som sin "baggård", af planerne om missilforsvarsstillinger i Tjekkiet og Polen samt af den ensidige vestlige anerkendelse af Kosovo, der blev gennemtruffet på trods af Ruslands protest. Desuden har Rusland hidtil måttet sluge to NATO-udvidelser med tidligere Warszawapagtlande og havde udsigt til en mulig tredje udvidelsesrunde med Ukraine og Georgien, som på NATO-topmødet i Bukarest i april 2008 fik afslag på at få startet den såkaldte MAP-proces (medlemskabshandlingsplan), men blev lovet på et eller andet tidspunkt at kunne blive medlem af NATO – hvilket Kreml tidligere har stemplet som "fuldstændig uacceptabelt". Signalet fra russisk side til Georgien og dets væsentligste vestlige allierede USA, var således: hertil og ikke længere! Og det er et signal, Rusland har tænkt sig at stå ved.

Internt i Rusland har der – på trods af den overvældende militære sejr – også været tid til eftertanke. Således var manglerne ved de russiske militære styrker åbenbare: Manglende eller kun sparsom udbredelse af nattesynsudstyr til brug under kamp om natten gjorde, at mange af de russiske enheder kæmpede i mørke, mens georgierne kunne se alt. Manglende eller mangelfulde kommunikationssystemer førte eksempelvis til et baghold på den 58. hærgruppe den 9. august, hvor hærchefen, general Anatolij Khrulev, blev såret i benet¹²⁸

¹²⁷ Staun, 2008.

¹²⁸ IISS, 2008: 2.

– angiveligt fordi han var nødt til at bruge sin mobiltelefon og dermed kunne spores af georgierne. Og sidst, men ikke mindst, gjorde de manglende efterretninger, at den russiske regeringstop mere eller mindre blev taget på sengen: Premierminister Putin var i Beijing til Olympiaden, præsident Medvedev var på flodsejlad, og forsvarsminister Serdjukov var på privat visit i Tyrkiet. Eneste mand på broen var første viceforsvarsminister og chef for generalstaben Nikolaj Makarov, som kun var knap to måneder gammel i stillingen. Den russiske chef for den militære efterretnings-tjeneste, GRU, Valentin Korabelnikov, er, meget rimeligt kunne man mene, siden blevet fyret.

Et år efter femdageskrigen i august er situationen fortsat spændt i området. NATO-landene og Rusland afholder hver deres militære øvelser – i skrivende stund er russerne således i gang med “Kavkaz 2009”. Der er til stadighed voldelige sammenstød i området, og manglen på en endelig fredsløsning, som er accepteret af alle parter, gør, at konflikten fortsat kan bryde ud igen med kort varsel. Rusland lever endnu ikke op til kravene i den indgåede sekspunktsfredsplan, som blev til under det franske EU-formandskab, og som den russiske præsident Dmitrij Medvedev har underskrevet. Således er den russiske militære tilstedeværelse ikke kommet tilbage til niveauet fra før krigsudbruddet den 7. august. I stedet har man sendt yderligere tropper til området og anslås nu at have i omegnen af 15.000 mand i alt i Sydossetien og Abkhasien. Heraf er 5.000 angiveligt ankommet efter april 2009.¹²⁹ Man har heller ikke rømmet det strategisk vigtige Akhagoriområde (nu navngivet Leningor af de sydossetiske myndigheder), som tidligere var under georgisk kontrol. Og hvis efterretningerne om den militære op-

bygning, som angiveligt finder sted i området, er troværdige, tyder det heller ikke på, at man har tænkt sig at rømme det foreløbigt. Rusland forhindrer endvidere med sit veto den 15. juni 2009 i FN’s Sikkerhedsråd en forlængelse af FN’s observatørmission i området, hvortil kommer Ruslands angivelige intention om ikke at ville forlænge OSCE’s Georgiemission. Begge er vigtige monitoreringsmekanismer, som kan være konfliktforebyggende i en kritisk situation. Rusland mener, at der foreligger en ny situation i forhold til det tidspunkt, da sekspunktsfredsaftalen blev indgået sidste år, og mener at kunne garantere Sydossetiens og Abkhasiens sikkerhed alene ved deres militære tilstedeværelse. Det russiske handlemonster er her formentlig bestemt af en strategi om, at hvis man kan deinternationalisere konflikten, øger det på langt sigt mulighederne for at få republikkerne anerkendt som selvstændige stater af andre lande end Rusland og Nicaragua.

¹²⁹ International Crisis Group, 2009: 4.

LITTERATUR

- American Association for the Advancement of Science and Amnesty (2008): *International, High-Resolution Satellite Imagery and the Conflict in South Ossetia*, 9. oktober 2008. (http://shr.aaas.org/geotech/aaas_georgia_9oct2008.pdf).
- Amnesty International (2008): *Georgia/Russia: Civilians in the line of fire: The Georgia-Russia conflict*, 18. november, Amnesty International, EUR 04/005/2008, London: Amnesty International Publications. (<http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR04/005/2008/en>, 24. juli 2009).
- Barnes, Robert (2008): "McCain to Georgian President: 'Today We Are All Georgians'", *The Washington Post*, 12. august 2008. (http://voices.washingtonpost.com/44/2008/08/12/mccain_to_georgian_president_t.html, 24. juli 2009).
- Barry, Ellen (2009): "'Milk War' Strains Russia-Belarus Ties", *New York Times*, 14. juni 2009. (<http://www.nytimes.com/2009/06/15/world/europe/15belarus.html>, 24. juli 2009).
- Beste, Ralf, Markus Feldenkirchen & Alexander Szandar (2008): "Merkel's Most Serious Foreign Policy Crisis", *Der Spiegel* online, 18. august 2008. (<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,572726,00.html>, 24. juli 2009).
- Europarådets Parlamentariske Forsamling (PACE) (2009): "The state of human rights in Europe and the progress of the Assembly's monitoring procedure", doc.11941, 2. februar 2009. (<http://assembly.coe.int//main.asp?link=http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc09/EDOC11941.htm#2xii>, 24. juni 2009).
- Human Rights Watch (2008): "Georgia: Satellite Images Show Destruction, Ethnic Attacks", 27. august 2008. (<http://www.hrw.org/en/news/2008/08/27/georgia-satellite-images-show-destruction-ethnic-attacks>).
- IISS (2008): "Russia's rapid reaction", *Strategic Comments* 14:7, September [Georgia Crisis Special Issue].
- International Crisis Group (2009): "Georgia-Russia: Still Insecure and Dangerous", *Europe Briefing* 53, 22. juni 2009. (http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/caucasus/b53_georgia_russia___still_insecure_and_dangerous.pdf).
- Parfitt, Tom (2008): "Opposition claims Georgia president rigged election victory", *The Guardian*, 7. januar 2008. (<http://www.guardian.co.uk/world/2008/jan/07/georgia.international>, 24. juli 2009).
- Reuters (2009): "Russia lost 64 troops in Georgia war, 283 wounded", 21. februar 2009. (<http://uk.reuters.com/article/idUKTRE51K1B820090221>).
- RIA Novosti (2008): "Peacekeepers say Georgian forces shelling apartments in S. Ossetia", 10. august 2008. (<http://www.rian.ru>).
- Staun, Jørgen (2008): "Ruslands udenrigspolitik. Fra Jeltsins vesternisering til Putins nyimperialisme", *DIIS Report* 2008:12, oktober, København:

Dansk Institut for Internationale Studier. (http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports%202008/R08-12_Ruslands_udenrigspolitik.pdf).

UNHCR (2008): "Revised figures push number of Georgia displaced up to 192,000", 12. september 2008. (<http://www.unhcr.org/48ca8d804.html>, 24. juli 2009).

